

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

ÚSTAV ASIJSKÝCH STUDIÍ

KOREANISTIKA

Bakalářská práce

Marcela Tomková

Čäböly v mezinárodně politickém kontextu – obchodní vztahy s Čínskou lidovou republikou

Chaeböls within international political context-business relations with
People's Republic of China

Praha 2021

Vedoucí práce: Mgr. Karolína Šamánková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Karolíně Šamánkové za cenné rady, ochotu, trpělivost a neustálou podporu, kterou mi při zpracovávání předkládané bakalářské práce poskytla.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 8.8. 2021

Marcela Tomková

Klíčová slova (česky)

Čäböl, Čína, Jižní Korea, obchodní vztahy, bojkot, Lotte Group, mezinárodní vztahy, THAAD

Klíčová slova (anglicky):

Chaeböl, China, South Korea, business relations, boycott, Lotte Group, international relations, THAAD

Abstrakt

Předmětem práce jsou jihokorejské konglomeráty, tzv. *čäböly* a to, jakým způsobem fungují v kontextu mezinárodních vztahů, s konkrétním zaměřením na Čínskou lidovou republiku. Práce se věnuje samotnému vzniku *čäbölů* na historicko-politickém pozadí a jejich postupnému rozmachu jak na národní, tak i mezinárodní úrovni. Klíčová část dále představuje působení *čäbölu* Lotte Group v Čínské lidové republice a rozebírá kauzu, která vznikla v roce 2017 v důsledku instalace amerického protiraketového kompletu THAAD (Terminal High Altitude Area Defense) na jihokorejském území.

Abstract

The aim of this thesis is introduce South Korean conglomerates, also known as *chaeböls*, and the way they are working in the context of international relations with a specific focus on People's Republic of China. The thesis is dedicated to the origin of *chaeböls* within historical and political background and their gradual expansion on national and international level. The key part further represents actions of *chaeböl* called Lotte Group in People's Republic of China and analyzes the case which occurred in 2017 due to the installation of American anti-ballistic missile defense system THAAD (Terminal High Altitude Area defense) at South Korean's territory.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 ČĀBŎLY A JEJICH ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA	11
1.1 CHARAKTERISTIKA.....	12
1.1.1 Základní definice a struktura.....	12
1.1.2 Srovnání s japonskými zaibacu a keirecu.....	14
1.2 VÝVOJ.....	16
1.2.1 Vznik	16
1.2.2 Ekonomický rozvoj za Pak Čonghüiho	20
1.2.3 Ekonomické plány rozšiřující růst a pole působení čābŏlů.....	24
1.2.4 90. léta a snahy o omezování.....	27
1.3 ČĀBŎLY A JEJICH A DOSAH.....	29
1.3.1 Média	29
1.3.2 Oblast vzdělávání.....	31
2 ČĀBŎLY A EKONOMICKÉ VZTAHY KR S ČLR	33
2.1 EKONOMICKÉ VZTAHY MEZI KR A ČÍNOU, EXPANZE ČĀBOLŮ DO ČÍNY.....	33
2.2 PŘEDSTAVENÍ LOTTE KŮRUP.....	38
2.3 KRIZE V LETECH 2016-2017 A ČÍNSKÝ BOJKOT	40
2.3.1 Pozadí instalace Terminal High Altitude Area Defense a její kontroverze	41
2.3.1.1 Spor o zavedení.....	41
2.3.1.2 Domácí reakce.....	46
2.3.2 Odvetná reakce Číny po instalaci THAAD.....	49
ZÁVĚR	57
SEZNAM ZKRATEK.....	60
SEZNAM LITERATURY	61
PŘÍLOHY	67

Úvod

Předmětem této práce jsou jihokorejské konglomeráty, tzv. *čäbölly*, v mezinárodním politickém kontextu s užším zaměřením na jejich obchodní působení v Čínské lidové republice (dále jen Čína, případně ČLR). Toto téma jsem si zvolila ve snaze přiblížit proces jejich postupného vývoje a cesty, která vedla k tomu, že se *čäbölly* během pár desítek let rozrostly do dnešních rozměrů. Nicméně ve spojitosti s *čäbölly* jsem především chtěla poukázat na to, co pro ně obnáší obchodování s Čínou a jaká možná rizika mohou během ekonomického sbližování KR a ČLR vyvstat. Pro demonstraci jsem zvolila kauzu *čäbölly* Lotte a bojkot, jemuž byl ze strany Číny vystaven poté, co došlo ke společnému rozhodnutí USA a Korejské republiky (dále KR, případně Jižní Korea) o instalaci amerického protiletadlového raketového kompletu THAAD, pro jehož umístění poskytlo Lotte státu pozemky. K instalaci THAAD došlo v důsledku jaderných testů provedených Korejskou lidově demokratickou republikou (dále KLR, případně Severní Korea) v letech 2016 a 2017. Třebaže instalace má Jižní Koreji zajistit efektivní obranu vůči jadernému nebezpečí ze Severu, Čína umístění kompletu THAAD na Korejském poloostrově vnímala jako ohrožení sebe samé, a to konkrétně umístění radaru, který je součástí kompletu, a jeho široký monitorující dosah by tak mohl být využit k špionáži na čínském území.

Předkládaná bakalářská práce je rozdělena do dvou kapitol. První kapitola se zaměřuje na obecnou definici *čäbölly* a jejich struktury. Současně je porovnává s japonskými konglomeráty *keirecu* (původně *zaibacu*) a zdůrazňuje jejich odlišný vývoj a současnou podobu. V první podkapitole se věnuji období, kdy první *čäbölly* vznikaly a jak se za podpory prezidenta I Süngmana (v podobě bohatého poskytování finančních prostředků z amerických půjček a fondů, které byly alokovány na základě jeho osobních preferencí,) rozrůstaly a upevňovaly si pozici na trhu.

Druhá podkapitola je věnována období prezidenta Pak Čönghuiho. Ten se zprvu k *čäbölly* stavěl kriticky a hned krátce po nástupu do prezidentského úřadu s jednotlivými podnikateli otevřel sérii vyšetřování, během kterých byli obviněni z nelegálního naakumulování majetku. Nicméně Pak Čönghui měl velké ekonomické vize a ne dlouho na to s *čäbölly* navázal velmi úzkou spolupráci, jelikož jediné *čäbölly* byly ochotné a schopné Pakovy ambice realizovat. *Čäbölly* se tak staly garantem rapidního ekonomického rozvoje země a angažovaly se v realizaci cílů čtyř státem stanovených ekonomických plánů, na oplátku jim stát poskytoval různé finanční výhody. Za éry vlády Pak Čönghuiho se vztah

mezi státem a *čäbölly* upevňoval a postupně se v rukou *čäbölly* koncentrovala silná ekonomická moc, díky které přestávaly být na podpoře státu závislé. Závěrem této podkapitoly o ekonomickém růstu navazují na devadesátá léta, kdy došlo ke snahám omezit moc *čäbölly* ze strany státu za pomoci pěti konkrétních reforem prezidenta Kim Tädžunga. Zároveň Jižní Koreu zasáhla, stejně jako ostatní země východní a jihovýchodní Asie, asijská finanční krize roku 1997, a *čäbölly* se citelně dotkla. Potřeba je efektivně reformovat se tak stala prioritou, nicméně reformy nikdy nedošly zdárného konce *čäbölly* se dařilo udržet si dominantní pozici na trhu. Ke konci podkapitoly je rovněž krátký úsek věnující se korupci ve spojitosti s *čäbölly*, který jsem považovala za nezbytný pro celkový obraz *čäbölly*.

Samotný závěr první kapitoly je o propojenosti *čäbölly* s médii a s oblastí vzdělávání, u níž se zaměřují především na vysoké školy a výzkumné instituce. V obou odvětvích se firmy aktivně angažují, díky čemuž se jim daří upevňovat kontakty a zároveň je rozšiřovat o nové. Podobně jako s korupcí, považují za důležité na tuto skutečnost upozornit a ukázat, v jakých sférách mají konglomeráty největší vliv.

Nejdůležitějším zdrojem, o který jsem se při psaní první kapitoly opírala, je kniha Kim Yuntaea *Bureaucrats and Entrepreneurs: The State and the Chaebol in Korea*¹. Nejenže se věnuje samotné definici *čäbölly* a pochopení jejich fungování, v logických návaznostech popisuje vývoj *čäbölly* současně s politickým děním a událostmi, které jej doprovázely. Přínosným zdrojem byla i kniha *Made in Korea*², kde je *čäbölly* sice věnován malý prostor, shrnutí je to ale věcné a rovněž přínosné, pro potřeby práce jsem nicméně musela jít více do hloubky. Dalším zdrojem, který mi *čäbölly* a celkové dění okolo nich pomohl lépe pochopit, byl *Financial Crisis and Transformation of Korean Business Groups: The Rise and Fall of Chaebols* od Chang Seajina³. Při popisu éry vlády Pak Čonghüiho a jeho spolupráce s *čäbölly* jsem čerpala především z publikace *The Park*

¹ KIM, Yuntae. *Bureaucrats and Entrepreneurs: The State and the Chaebol in Korea*. Jimoondang, 2008. ISBN: 8988095324

² LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a Markéta POPA, ed. *Made in Korea*. V Praze: Nová vlna, 2018. ISBN: 978-80-858-4585-3

³ CHANG, Seajin. *Financial Crisis and Transformation of Korean Business Groups: The Rise and Fall of Chaebols*. Cambridge University Press, 2003. ISBN: 1139440071

Chung Hee Era: The Transformation of South Korea od Kim Byungkooka a Ezra F. Vogela⁴.

Druhá, klíčová kapitola práce, představuje v první části vývoj diplomatických a obchodních vztahů Korejské republiky a Číny a proniknutí *čäbölŭ* na čínský trh, který se během devadesátých let otevřel pro zahraniční investory. Pro přehlednost nejprve zmiňuji korejsko-čínské vztahy jako takové a vycházím zde převážně z velmi informativní práce Liou Tohai, *Sino-South-Korean Relations Since 1983: Toward Normalization?*⁵. Teprve poté se podrobně zabývám příchodem *čäbölŭ* na čínský trh v rámci výše uvedených historických milníků

V následující podkapitole je představen konglomerát Lotte a jeho historie. Tuto část jsem zpracovala především z informací z oficiálních webových stránek společnosti, na nichž je zmapován její vývoj od samého počátku až do roku 2017, zdůrazňující jednotlivé milníky a shrnující každé desetiletí.

Třetí podkapitola pak představuje kauzu, která vyvstala mezi lety 2016 a 2017. Ta začala jadernými testy Severní Koreje, které přiměly USA a KR k instalaci kompletu THAAD na území Korejského poloostrova, a končila ekonomickou odvetou Číny v podobě drsného ekonomického bojkotu podniků společnosti Lotte v Číně, především řetězce obchodů Lotte Mart.

Vzhledem k tomu, že se jedná o relativně čerstvou kauzu, při jejím zpracování jsem pracovala výhradně s online zdroji. Těmi nejpřínosnějšími byly *China's Response to U.S.-South Korean Missile Defense System Deployment and its Implications* od Ethana Meicka a Nargizy Salidjanové⁶ a *THAAD on the Korean Peninsula* od Institute for Security &

⁴ KIM, Byungkook a VOGEL Ezra F. *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea*. Harvard University Press, 2011

⁵ LIOU, T.H. Sino-South-Korean Relations Since 1983: Toward Normalization? The Journal of East Asian Affairs. Korea: Institute for National Security Strategy, zima/jaro 1991, roč. 5, č. 1, JSTOR. [online]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23254081>

⁶ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. China's Response to U.S.-South Korean Missile Defense System Deployment and its Implications. U.S.-China Economic and Security Review Commission [online]. Červenec 26, 2017. Dostupné z: https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/Report_China%27s%20Response%20to%20THAAD%20Deployment%20and%20its%20Implications.pdf

Development Policy⁷. Jako jedny z mála kauzu představily na větším prostoru společně s diplomovou prací Thomase Christphera Norrise, *Chicken, Beer, and Missiles: Chinese Retaliations against South Korea During the THAAD Security Crisis*⁸.

Při přepisu korejských názvů a jmen jsem se řídila českou vědeckou transkripcí. Pro čínské názvy používám pinyin. V případě citování korejských autorů píšících v angličtině, ponechávám jména a názvy děl v původní transkripci. Korejská jména jsou vždy v pořadí příjmení a křestní jméno. Názvy korejských organizací a společností doplňuji o anglické varianty v případě, že jsou pod tímto názvem v ČR uváděny či známy, případně když lépe upřesňují zaměření dané společnosti.

⁷ THAAD on the Korean Peninsula. BACKGROUNDER. *Institute for Security & Development Policy*. [online]. Říjen, 2017. Dostupné z: <https://isdp.eu/content/uploads/2016/11/THAAD-Backgrounder-ISDP-2.pdf>

⁸ NORRIS, Thomas Christopher. *Chicken, Beer, and Missiles: Chinese Retaliations against South Korea During the THAAD Security Crisis*. South Korea, Seoul, Gwanak-gu, Diplomová práce. Seoul National University. *S-Space SNU Open Repository*. [online]. 2019, str. 16. Dostupné z: <https://s-space.snu.ac.kr/handle/10371/150924?mode=full>

1 Čiboly a jejich základní charakteristika

Poválečnou transformaci ekonomiky lze bez pochyby označit jako jeden z největších fenoménů moderní Jižní Koreje. Rapidní ekonomický růst dovedl zemi během několika desítek let až k vedoucí pozici ekonomické mocnosti se silnou industriální základnou.

S koncem druhé světové války skončila i pětatřicet let dlouhá japonská okupace (1910-1945) a země se, po krátkém okupačním období pod správou SSSR na severu a USA na jihu, rozdělila v roce 1948 na dva samostatné státy, a to na Korejskou republiku (dále jen KR) a Korejskou lidově demokratickou republiku (KLDR). Nedlouho na to vypukla občanská válka (1950-1953) a během tří let jejího trvání, byla značná část země, infrastruktury a průmyslových zařízení zničená, a ekonomika celého poloostrova se ocitla na dně.⁹

Co stojí za ekonomickým zázrakem, tzv. „zázrakem na řece Han“, který učinil z Koreje jednu ze zemí tzv. asijských tygrů? Tento vývoj by zdaleka nebyl možný, pokud by nedošlo k masivní zahraniční podpoře v podobě investic a půjček. Klíčovým prvkem pro nastartování ekonomiky byly bezesporu zahraniční investice a půjčky. Díky geografické poloze je KR v těsném kontaktu se silně expanzivními ekonomikami, jako Čínská lidová republika a Japonsko. Také USA a jejich silný vliv v regionu přispěly i vývoji KR. Japonsko na základě smlouvy o normalizaci korejsko-japonských vztahů z roku 1965¹⁰ a následných značných finančních i technologických investic sehrálo v rozvoji KR významnou roli, stejně tak USA, které v rámci vlastních politických strategických zájmů¹¹,

⁹ KIM, Kwangsuk a Joonkyung PARK. *Sources of Economic Growth in Korea: 1963-1982*. Seoul, Korea: Korea Development Institute, 1985, str. 5. ISBN: 554358

¹⁰ Japonsko poskytlo KR v rámci normalizační smlouvy 800 milionů dolarů. Z toho 300 milionů představovaly dotace, 200 milionů byly půjčky veřejnému sektoru a 300 milionů komerční úvěry. Normalizace vztahů přispěla k rozvoji obchodu a Japonsko se stalo jedním z nejdůležitějších obchodních partnerů KR. Mezi lety 1962-1979 tvořily dodávky zahraničních technologií ze strany Japonska do KR až 60 % a během jedné dekády od uzavření smlouvy se obchod mezi oběma zeměmi zdesetinásobil. (SETH, Michael J., *South Korea's Economic Development, 1948–1996. Asian History*. [online]. Prosinec 2017, str. 5. [cit. 2021-06-10]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190277727.013.271>)

¹¹ Hlavním zájmem USA bylo zabránění šíření komunismu v regionu a soustředily se tak na podporu rozvoje silné kapitalistické ekonomiky. KR poskytly do roku 1976 až 12,6 miliardy dolarů a dá se konstatovat, že jejich finanční pomoc sehrála stěžejní roli v udržení ekonomiky v letech 1945-1950, tak i v poválečné

podstatně přispěly k ekonomickému rozvoji země v podobě vysokého kapitálu a moderních technologií a poskytly korejským vývozním artiklům místo na světovém trhu.¹²

Milníkem celého ekonomického přerodu byl relativně poklidný vojenský puč generála Pak Čonghüiho¹³ v roce 1961 a jeho nástup na post prezidenta v roce 1963.¹⁴ Pak se zavázal nastartovat a rozvíjet korejskou ekonomiku především zaměřením na export.

Tato kapitola se podrobně zaměřuje na vznik a vývoj jihokorejských konglomerátů, tzv. *čäbölü* (財閥), které byly a stále jsou neopominutelnou součástí korejského trhu a jejichž úzká spolupráce s vládou v poválečné rekonstrukci země jim zajistila velmi pevnou pozici jak na národním, tak i na mezinárodním trhu.

1.1 Charakteristika

1.1.1 Základní definice a struktura

Pojem *čäböl* se skládá ze dvou čínských znaků. Z čínského znaku 財 (čä) s významem majetek, bohatství a ze znaku 閥 (böl) ve významu rodina, klan. Slovo *čäböl* se tak dá přeložit jako rodina s majetkem¹⁵. Jedná se o jihokorejské konglomeráty, které zajišťují mnoho dílčích firem z různých průmyslových a obchodních odvětví. Jejich

rekonstrukci země. (ECKERT, Carter J. ed. Dějiny Koreje. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Dějiny států, 2001, str. 285. ISBN: 9788071065)

¹² CHANG, S. *Financial Crisis and Transformation of Korean Business Groups: The Rise and Fall of Chaebols*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, str. 48

¹³ Pak Čonghüi (1917-1979) se dostal k moci v roce 1961 relativně nekrvavým vojenským pučem, skrze nějž se armáda dostala do centra politické moci. Byla zřízena vojenská junta zvaná Nejvyšší rada pro přestavbu státu *Kukka čäkön čchöghöüi*, prostřednictvím které Pak Čonghüi vládl. Na post prezidenta byl oficiálně zvolen v roce 1962, po rezignaci prezidenta Jun Posöna (v úřadě 1960-1962). Svůj mandát si Pak nedemokraticky udržel až do roku 1979, kdy došlo k jeho zastřelení ředitelem Korejské ústřední zpravodajské služby KCIA na základě argumentu, že Pak je pro Koreu překážkou v cestě k demokracii. Jeho vláda je sice charakteristická prudkým ekonomickým rozvojem, který ovšem vzešel z přísného autoritářského režimu, a to v podobě útlaku, čistek, cenzury, stanného práva a umělého prodlužování prezidentského mandátu.

¹⁴ KIM, Kihl. *Political Change in South Korea*. New York: Korean PWPA, Inc. Paragon House, 1988, str. 31

¹⁵ MURILLO, David a Yundal SUNG. *Understanding Korea capitalism: Chaebols and their corporate governance*. ESADEgeo position paper 33, ESADEgeo Center for Global Economy and Geopolitics. *Esade*. [online] Září 2013. str. 2 [cit. 2021-06-10]. Dostupné z: https://itemsweb.esade.edu/research/esadegeo/201309Chaebols_Murillo_Sung_EN.pdf

podnikatelská základna je však společná a jejich vlastníky jsou členové jedné rodiny.¹⁶ Pozice této rodiny je centrální a vnitřní struktura firmy je silně hierarchická. V dnešní době mají tyto firmy vliv pochopitelně i na globální ekonomiku, ale v první řadě ovlivňují jak korejskou společnost, tak výrazným způsobem i politiku, s níž jsou silně propojené.

Mezi roky 1945 a 1980 vláda *čäböly* markantně podporovala, můžeme říct, že zlatou érou si prošly především během šedesátých a sedmdesátých let díky bohatým dotacím, daňovým výhodám, půjčkám s nízkou úrokovou sazbou, a ekonomická moc se tak koncentrovala právě do rukou *čäböľů*.¹⁷ Jejich úspěšnost se odvíjela od státu, který měl moc rozdělovat finance jím vybraným firmám. Ty byly zvýhodňovány a upřednostňovány na úkor jiných, především malých a středních podniků, jelikož ty pro stát v rámci ambiciózních ekonomických plánů nepředstavovaly natolik vhodného partnera jako tomu bylo v případě *čäböľů*. Tehdejší vládou byly preferovány a vybírány pro jednotlivé projekty na základě strategických odvětví těžkého chemického průmyslu, na nějž se Korea především během sedmdesátých let zaměřila. V této době se proto *čäböly* staly jedním ze základních a neodmyslitelných rysů korejské ekonomiky.¹⁸

Jak už bylo řečeno, korejské *čäböly* jsou firmy vlastněné a kontrolované jednou rodinou. To se nicméně již několikrát stalo předmětem kritiky ze strany veřejnosti stejně jako to, že veškerá ekonomická moc je koncentrována právě do jejich rukou. Ekonomický monopol získaly díky nespravedlivé distribuci státních finančních prostředků během pro ně přívētivé politické situace společně s mnoha dalšími privilegii. Od roku 1980 se proto vláda pokoušela omezit dominantnost jedné rodiny v rámci mnoha dalších reforem mířených na *čäböly*, nicméně ty si za pomoci podílového vlastnictví a nemizejícímu obsazování klíčových pozic členy majitelské rodiny svou vertikální strukturu udržely.¹⁹

Vysoké pracovní pozice a v nich soustředěná moc se v rámci rodiny dědí, a firmy tak zůstávají vlastněny a strategicky kontrolovány zakladatelskou rodinou. Velice významné postavení v rámci firmy má *čchongsu*, který je členem zakladatelské rodiny a má na starosti ta nejdůležitější rozhodnutí v rámci *čäböľu*. Nicméně počet profesionálních manažerů na vedoucích pozicích se během let navýšil a k menším strukturním změnám přece jen došlo, třebaže členové rodiny majitelů pochopitelně i nadále setrvávají na těch

¹⁶ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a Markéta POPA, ed. *Made in Korea*. V Praze: Nová vlna, 2018, str. 342

¹⁷ CHANG, S. 2003, str. 25

¹⁸ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a Markéta POPA. 2018, str. 341

¹⁹ KIM, Yuntae. 2008, str. 105

nejvýznamnějších pracovních pozicích. Jsou to na příklad státní úředníci, kteří mají tendence do tohoto byznysu vstupovat s výhledem na možnost slibné kariérní mobility a *čabōly* je dokonce aktivně vyhledávají. Pro firmy to znamená případné navázání nových kontaktů s důležitými státními osobami nebo upevnění kontaktů stávajících. Vzhledem k tomu, že industrializace země byla vedena státem a z jeho strany docházelo k alokaci finančního kapitálu, *čabōly* společně s vládou byly vždy velmi úzce provázány. Silná vazba na stát je tak jednou ze základních charakteristik *čabōlů* a politické konexe jsou pro ně proto velmi významné. Dalším důležitým aspektem při výběru nových zaměstnanců na manažerské pozice je rovněž jejich původ. Objevují se zde totiž vzorce, kdy vedoucí pracovníci, kteří nejsou rodinnými příslušníky zakladatelské rodiny, ale mají stejný regionální původ, jsou kolikrát upřednostňováni nad těmi, kteří pochází z jiných regionů. Mnohem významnějším bodem je ale samotné vzdělání, kdy je bráno v potaz, na jakých univerzitách daní lidé vystudovali. Nicméně pravomoci těchto manažerů jsou značně omezeny a v porovnání s těmi, kteří mají rodinné vazby na zakladatelskou rodinu, se nedají srovnávat. V rámci managementu tudíž zůstávají rodinné vazby nadále prioritními.²⁰

1.1.2 Srovnání s japonskými zaibacu a keirecu

Zaibacu (財閥) vychází ze stejných čínských znaků, z nichž vycházejí i *čabōly*, pouze v japonské výslovnosti. Rovněž se jedná o konglomeráty, které vznikly během modernizační renovace reforem *meidži*²¹ a prioritními začaly být především během první světové války, kdy japonská vláda těmto nově vznikajícím firmám poskytovala nejružnější benefity, díky nimž postupně naakumulovaly velký majetek, a to především z lukrativních

²⁰ KIM, Yuntae. 2008, str. 118-121

²¹ Období *meidži* označuje období reforem v letech 1868-1912 za vlády císaře Meidžiho (období vlády 1867-1912). Japonsko bylo před reformami vojensky velmi slabé, primárně agrikurní a nemělo příliš rozvinuté technologie. V reformačním období se moc vrátila z rukou šóguna do rukou císaře, země se transformovala z primárně feudálního do moderního industriálního státu. Japonsko během těchto rozsáhlých reforem dosáhlo kontroly nad mezinárodním obchodem, položilo základ pro plně nezávislou zemi rovnocennou v mezinárodních záležitostech. Reformami prošlo také školství, ekonomika, politika a společnost jako taková. Japonská modernizace byla úspěšná a zásadně ovlivnila celou zemi a její společnost, stala se tak vzorem pro okolní země. (SHUNSUKE, S. The Meiji Restoration: Roots of Modern Japan, ASIA 163. A. [online]. Březen 1999, str. 1-3. [cit. 2021-06-10]. Dostupné z: https://www.academia.edu/9905353/The_Meiji_Restoration_Roots_of_Modern_Japan_Shunsuke_Sumikawa_March_29_1999_ASIA_163_Professor_Wylie)

vojenských zakázek.²² V té době mezi nejznámější patřily firmy Mitsui, Mitsubishi, Sumitomo a Yasuda, tzv. Velká čtyřka.

Stejně jako *čabōly*, které byly vybrány jako stěžejní prostředek pro ekonomický rozvoj Koreje v širokém průmyslovém odvětví, tak i *zaibacu* cílily na nakopnutí ekonomiky země se zaměřením na vojenský průmysl. Expanzivní politika Japonska ve třicátých letech dvacátého století potřebovala pro naplnění svých dobovatelských vizí velké množství vojenského materiálu, za jehož poskytování byly tyto firmy bohatě odměňovány.²³

Po konci druhé světové války byly původní *zaibacu* rozpuštěny americkou administrativou Allied Occupation of Japan²⁴ v čele s generálem Douglasem MacArthurem²⁵ zastávajícím pozici SCAP (Supreme Commander for the Allied Powers). MacArthur *zaibacu* vnímal jako pozůstatky japonského militarismu a v jejich prodeji a zestátnění viděl potenciální základ pro vznik střední třídy. V té době *zaibacu* vlastnily až 90% celé distribuce. Některé rodiny byly schopné si udržet alespoň malou část majetku a zajistit, že jejich firmy nakonec nebudou prodány, i přesto došlo k jejich výrazné redukci a od roku 1950 bylo vlastnictví akcií přesunuto primárně do rukou individuálních investorů a finančních institucí. Postupně je pak nahradila nová velmi obdobná forma byznysu, a to dceřiné *keirecu* (系列).²⁶ Jedná se o firmy, pro které je klíčová přítomnost banky, kdy banka zde funguje jako poskytovatel kapitálu a zároveň zastává monitorovací funkci.²⁷ Přidružené společnosti v rámci *keirecu* mezi sebou postupně přirozeným vývojem utvořily

²² CHANG, S. 2003, str. 25-27

²³ MURILLO, David a Yundal SUNG. 2013, str. 4-5

²⁴ Okupace Japonska Spojenci též známá pod názvem Operace Blacklist trvala od roku 1945 do roku 1952, kdy byla ukončena podepsáním Sanfranciské smlouvy. Přestože tehdejší císař Hirohito zůstal oficiálně hlavou státu, vládla spojenecká okupační správa v čele s generálem MacArthurem v čele. Cílem této okupace byla především demobilizace země. Přijata byla nová ústava, která nahradila ústavu císaře Meidžiho z roku 1889 a proběhly reformy ve společenské, politické, vzdělávací a ekonomické oblasti.

²⁵ Douglas MacArthur byl vojenským generálem Spojených států amerických. Jako voják prošel oběma světovými válkami a značnou roli sehrál i během korejské války (1950-53).

²⁶ ADDICOTT, D. The Rise and Fall of the Zaibatsu: Japan 's Industrial and Economic Modernization. Global Tides. č. 11-12, článek 5. *Pepperdine*. [online] 2017 str. 11. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://digitalcommons.pepperdine.edu/globaltides/vol11/iss1/5/>

²⁷ MURILLO, David a Yundal SUNG. 2013, str. 4

silná pouta a své finanční zdroje vložily do rozvoje průmyslu, který se odrážel od industriální strategie vlády, získávající tak dosah do nejrůznějších odvětví.²⁸

Pokud bychom se měli zaměřit na rozdíl mezi těmito dvěma typy konglomerátů, myšleno tedy *keirecu* a *čäböly*, korejské *čäböly* jsou více orientované na rodinné vlastnictví, mají jasnou hierarchii a centralizaci, monitoring probíhá především interně a ve velké míře se spoléhají na své politické konexe. V případě *keirecu* tomu tak není, už zde neexistuje žádná jednotná vnitřní formální kontrola individuálních aktivit přidružených společností. Ta fungovala v případě *zaibacu*. Rovněž tu nefiguruje ani centrální rodina v pozici majitelů a jediné kontroly právě z jejich strany. Vztah banky a *keirecu* je zásadní, v případě *čäböľů* nedošlo k úzké provázanosti s bankami, jelikož po dobu desítek let měly zakázáno banky vlastnit, ty byly pouze státní, tudíž byly závislé na alokaci financí státem, s nímž byla navázána úzká spolupráce. Na druhé straně *keirecu* si se státem nikdy neutvořily nijak blízký vztah, jako tomu bylo v případě *čäböľů*. Co se týče struktury, dnes jsou *keirecu* vnímány více uvolněně, a především jsou koncipovány horizontálně nikoli vertikálně, jako tomu bylo v původní podobě. Přesto původ některých z nich je správně spojován s originálními *zaibacu* a s jejich pozůstatky. Několik z nich dokonce nese i jejich prvotní originální jména jako je to na příklad v případě Mitsubishi, Sumimoto a Mitsui.²⁹

1.2 Vývoj

1.2.1 Vznik

Poválečná osvobozená jižní polovina poloostrova byla spravovaná americkou vojenskou poručenskou správou, tzv. USAMGIK³⁰. USA měla dohled nad veškerými

²⁸ CHANG, S. 2003, str. 27

²⁹ BEAMER, Jennifer a Peter J. SEYBOLT. Cultural Sociology of the Middle East, Asia, & Africa: An Encyclopedia. č. 3. Thousand Oaks, Calif: SAGE Publications. [online] 2012, str. 301. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/handle/10125/32822?mode=full>

³⁰ S koncem druhé světové války a kapitulací Japonska skončila i japonská okupace Koreje (1910-1945). Z důvodu, že byl Korejský poloostrov vnímán jako oblast, kvůli které by do budoucna mohly vznikat jen další konflikty, na mezinárodních konferencích se řešila otázka poručenských správ. Sovětsko-americká komise měla dohlédnout na formování jednotné prozatímní vlády, nicméně odpor vůči poručenským správám napříč celý poloostrovem a polarizace společnosti na levič a pravici, vedly mocnosti k myšlence dvou oddělených států a k následnému rozdělení poloostrova na dvě části. Na Jihu za dozoru komise OSN proběhly volby a 15. srpna 1948 byla vyhlášena Korejská republika v čele s I Süngmanem. Nedlouho poté dne 9. září 1948 byla vyhlášena Korejská lidově demokratická republika na Severu v čele s Kim Ilšöngem. (ECKERT, Carter J., 2001, str. 247)

reformami a děním na jižní polovině poloostrova a tento vliv, zvláště v ekonomické a hospodářské sféře, si udržela i po založení Korejské republiky (15.8.1948) a zvolením prvního, Spojenými státy preferovaného, prezidenta, I Sŭngmana (v úřadu 1948-1960).

Ještě před vypuknutím korejské války vznikl ve spolupráci USA a KR program podpory spadající pod ECA (Economic Co-operation Administration), který měl zajistit pomoc pro vývoj KR v nezávislou a stabilní zemi. Poskytnutí této výpomoci za americké asistence v teorii znamenalo, že korejská vláda vyrovná svůj rozpočet, získá kontrolu nad měnou, bude regulovat zahraniční transakce, zajistí maximální produkci, vyvine snahy o posílení průmyslu pro export a efektivně naloží s japonským majetkem. Regulace toho, jak bude s penězi naloženo a jakým směrem celková obnova země půjde, bylo zajištěno podepsáním vzájemné dohody z 10. prosince 1948. To ovšem zahrnovalo přímý dohled a asistenci. Korejská vláda si sice uvědomovala, že zahraniční poradci jsou nezbytní, upřednostňovala ale zapojení Korejců obeznámených s lokálními podmínkami a potřebami, do ekonomické obnovy. Argument, že cizinci, myšleno konkrétně Američané, Koreji nerozumí a lokální podmínky neznají, byl na místě. Navzdory kritice ohledně dohody ale Korejci dokázali spolupracovat a poslední rok před občanským konfliktem se situace zdála být poměrně nadějnou a povzbuzující.³¹

Nicméně po válce zůstala KR ekonomicky vyčerpaná, a i přestože finanční podpora ze strany USA byla velká³², pro vytvoření nové pevné industriální základny to nebylo dostačující, a to z vícera důvodů. Jedním byl samotný stav země po válce. To, co bylo vytvořeno během japonské okupace, boje zničily. Dalším důležitým aspektem je i fakt, že během japonské okupační správy se průmyslová zařízení alokovala především na severním území³³, jih byl díky příhodnějším podmínkám životního prostředí orientován na zemědělskou produkci a lehký průmysl.³⁴ Dalším zásadním poválečným problémem byla

³¹ REEVE, W.D., *The Republic of Korea: A political and Economy Study*, Oxford University Press, 1963, str. 107

³² Během let 1953-1960 USA poskytlly přibližně 1,800 milionů dolarů. Na to, aby bylo s penězi po válce naloženo způsobem, který by naplnil plány celkové ekonomické obnovy země, měla zajistit Combined Economic Board, která vznikla už v roce 1952. (REEVE, W.D., 1963, str. 114)

³³ Jednalo se především o těžký průmysl. Sever zajišťoval dodávky elektřiny, ale i dřeva a uhlí. Jih na druhou stranu vlastnil tři čtvrtiny celé produkce lehkého průmyslu. Po rozdělení poloostrova toto představovalo krizovou situaci, především pro jih.

³⁴ Až po dvě třetiny obyvatelstva bylo zemědělství hlavní obživou.

korupce³⁵. Poskytnuté peníze z fondů a půjček byly využívány pro soukromé potřeby, což dalo za vznik nové třídy bohatých Korejců, z nichž posléze mnoho položilo základy pro první *čaboly*.³⁶

Je nezpochybnitelné, že tehdejší vláda se značně spoléhala hlavně na zahraniční finanční výpomoc a politiku importu. Až 70 % dovozu bylo financováno z amerických peněz. Export jako takový ale neprosperoval a jeho hodnota byla velmi nízká. V roce 1958 byl nejnižší a tvořilo jej 17 milionů dolarů. Import ve stejném roce činil 311 milionů dolarů.³⁷ Důležitým krokem vpřed v rámci rozvoje exportu bylo obnovení korejského textilního průmyslu, který v letech 1953-1957 nahradil veškerý import textilií, a dokonce se pro jeho odbyt hledala případná místa v zahraničí. Co se týče přístupu k cizí měně, ten vláda poskytovala pouze favorizovaným firmám, které vlastnily importní licence. Tyto licence byly klíčovým a nemalým zdrojem profitu. Na oplátku za tyto benefity se vládě a jejímu režimu dostávalo podpory podnikatelů a jejich vzájemné vztahy se během této doby upevnilly a mnoho z nich si na obchodním poli zvládlo vydobýt pevné místo.³⁸

V roce 1948, kdy se I Sŭngman dostal k faktické moci, mu americká správa přidělila právo kontrolovat dovozní licence, fondy pomoci a disponovat s kdysi japonským majetkem. Ten představoval až 90 % veškerého průmyslového závodu. Dle zákona se tyto podniky dělily celkově do čtyř skupin. První představovaly veřejné služby, druhou skupinu národní podniky jako *Čosŏn ŭnhāng* (Bank of Choson, později Hankuk ŭnhāng, angl. Bank of Korea), *Tāhan sŏktchan kongsa* (Daehan Coal Corporation), *Tāhan čosŏn(ču)* (Daehan Shipbuilding Corporation). Třetí skupinou byly centrální podniky jako těžební a elektrárenské společnosti a v poslední řadě skupina sestávající z menších bývalých japonských podniků a společností, které byly určeny k prodeji místním podnikatelům³⁹. Díky výše zmíněným pravomocem se I Sŭngmanovi podařilo ovládnout soukromý sektor a zajistit si tak podporu skupiny bohatých podnikatelů nejen pro sebe, ale i pro svou politickou stranu.⁴⁰ Těmto podnikatelům byl bývalý japonský majetek individuálně

³⁵ Politika I Sŭngmana byla velmi osobní a loajalitu lidí si zajišťoval úplatky. V době, kdy byla inflace v zemi vysoká, značná část populace včetně vládních úředníků nebyla dostatečně placena, a úplatky se tak staly jedním z mnoha politických nástrojů zajišťujících I Sŭngmanovi moc.

³⁶ GRAHAM, Edward M., str. 13

³⁷ REEVE, W.D., str. 119

³⁸ Ibid, str. 47

³⁹ REEVE, W.D., str. 128

⁴⁰ ECKERT, Carter J., 2001, str. 253-254

rozprodán za velmi nízké ceny a roli ve výběru kupujícího hrály především I Süngmanovy osobní preference. Rodinní příslušníci či blízcí přátelé důležitých státních představitelů tak měli výraznou šanci tohoto majetku nabýt, aniž by museli investovat velké částky. To ovlivnila také vysoká inflace⁴¹, díky níž byla pořizovací hodnota prakticky zanedbatelná. Podnikatelé, kteří této nabídce využili, získali odrazovou platformu pro další růst a vznikly zárodky konglomerátních firem jako Hanhwa, Tusan, Samsöng, SK, LG a Hjöndä ad.⁴² Jejich jednoduchým přístupem k bankovním půjčkám (peníze z americké podpory) a svěřením vládních projektů do jejich rukou dokázaly rychlým tempem naakumulovat majetek a upevnit svou pozici. V souvislosti s tím se dá mluvit o skupině firem tzv. Stavebnictví pěti mužů též známí jako Muži Liberální strany⁴³, mezi nimi *Tädong kongöp* (Daedong Industry), *Hjöndä könsöl* (Hyundai Construction), *Tchärim sanöp* (Daelim Industry), *Čungang sanöp* (Chungang Industry), *Kŭktong sanöp* (Keukdong Industry), kterým díky jejich politickým konexím připadlo hned několik vládních stavebních projektů.⁴⁴

Závěrem můžeme konstatovat, že finanční pomoc USA byla pro KR zásadní a bez pochyby zajistila poválečné udržení ekonomiky a její postupné formování. Ukázalo se, že éra vlády I Süngmana byla na ekonomické výpomoci přímo závislá a výpomoc se proto stala stěžejním bodem pro ekonomický rozvoj, pro který měla KR konkrétní příhodné předpoklady. Jimi byla mezinárodní podpora, přístup k technologiím a k zahraničnímu kapitálu a úzká skupina nově vzniklých podnikatelů. Nicméně se ukázalo, že vláda KR nedokázala těchto zahraničních zdrojů efektivně využít a zaměřila se především na soukromé zájmy než na komplexní rozvoj. Během dvanáctileté I Süngmanovy autoritářské vlády prošly všechny důležité organizace a instituce kontrolami a čistkami. Jakákoli opozice byla zlikvidována a ústava přetvářena tak, aby se I Süngman u moci udržel co nejdéle⁴⁵. Stálou podporu si zajistil vytvořením silných konexí s byrokratickým a státním

⁴¹ Ta se mezi lety 1945-1950 pohybovala okolo 600 %.

⁴² CHANG, Seajin. 2003, str. 46

⁴³ Toto označení vzniklo na základě konexí s I Süngmanovou Liberální stranou.

⁴⁴ KIM, Yuntae. 2008, str. 44

⁴⁵ To na příklad znamenalo přímou volbu prezidenta, který byl doposud volen Národním shromážděním (dále NS). I Süngmanovým nástrojem pro kontrolu NS se stala Liberální strana, která v NS dosáhla většiny a sestávala především z Korejců, kteří v koloniálním období spolupracovali s japonským byrokratickým aparátem. Zasazení se o ústavní změnu vedlo k udělení výjimky z ustanovení, které původně omezovalo funkční období prezidenta pouze na jedno.

policejním aparátem, na jejichž vrchní pozice byli dosazováni lidé s ne zcela bezúhonnou kolaborantskou minulostí. Jejich existence se tímto stala závislou na prezidentovi⁴⁶. Dalším způsobem byla distribuce amerických peněz soukromým podnikatelům a členům vlády, kteří měli s prezidentem úzké politické vztahy.⁴⁷ To vedlo k vytvoření uzavřeného kruhu soukromých podnikatelů a k položení základů pro vznik *čäbölü*, v jejichž rukou se začala bezkonkurenčně koncentrovat ekonomická moc. Za pomoci státu překotně vzniklo kolem padesáti firem. Vlastnily dovozní licence a měly přístup k zahraniční měně. Ze třiceti největších jihokorejských konglomerátů působících na konci 90. let, jich dvacet sedm vzniklo během vlády I Süngmana a pouze tři za éry vlády Pak Čönghüiho.⁴⁸

1.2.2 Ekonomický rozvoj za Pak Čönghüiho

Po vlně protestů vůči režimu I Süngman rezignoval v roce 1960 a následovala ani ne roční vláda prezidenta Jun Posöna.⁴⁹ Ta padla vojenským pučem, díky kterému se armáda společně s Pak Čönghüim dostala do středu politické moci. Pak Čönghüi je dodnes vnímán jako rozporuplná osoba. Na jedné straně to byla jeho touha pomoci a autoritářský režim, který nastolil, na druhou stranu to jsou jeho zásluhy o rapidní ekonomický rozvoj, jenž byl stanoven jako prioritní. Většina *čäbölü* zažila za vlády Pak Čönghüiho zlatou éru a rozrostla se do velkých korporátních firem. Nicméně se zprvu vůči propojení politiky a soukromého sektoru stavěl kriticky, stejně jako veřejnost, jejíž podporu si chtěl získat.

⁴⁶ Začátkem roku 1949 započalo NS sérii vyšetřování a soudů s pro-japonskými kolaboranty. To si získalo značnou podporu veřejnosti. Za kolaboranty byli označováni ti, co zavinili japonskou anexi, tj. Pět zrádců roku *ülša* a ti, co potlačovali národní hnutí. V roce 1948 byl NS schválen zákon *Panminpop* tzv. Zákon o protinárodní činnosti. I Süngman nicméně do činnosti vyšetřovacích komisí zasahoval a obviněné často osvobozoval. Shromažďoval okolo sebe lidi, kteří s Japonci spolupracovali, tudíž ty, co měli konexe a potřebné peníze a jako jedni z mála potřebné zkušenosti. V roce 1951 byl zákon zrušen a anulovaly se veškeré rozsudky a pravomoci NS byly postupně oslabovány. Teprve až v roce 2005 byly procesy znovu otevřeny prezidentem No Muhjönem. Posuzovány byly jejich činnosti a zabavoval se majetek, který prokazatelně získali za pro-japonskou činnost.

⁴⁷ Tehdejší předseda Liberální strany I Kibung měl údajně podíl až na dvaceti devíti vládních projektech a strana jako taková měla přibližně padesáti procentní podíl na všech soukromých projektech financovaných z amerických peněz pomoci. (KIM, Yuntae. 2008, str. 44)

⁴⁸ KIM, Yuntae. 2008, str. 70-71

⁴⁹ K pádu této krátké vlády přispělo hned několik faktorů. Jedním z nich byly vnitřní politické boje demokratické strany, nejednoznačný postoj k demokracii jako takové malé odhodlání k zásadním změnám související s předchozím režimem a nejistá ekonomická situace spojená s devalvací měny a prudkým nárůstem cen.

Jeho ekonomické vize ale byly natolik ambiciózní a tehdejší možnosti ekonomiky země předčivaly způsobem, že malé a střední podniky se do nich neodvažovaly zapojit.⁵⁰ Pak Čonghümu tak nezbývalo nic jiného než se obrátit na *čäbölly*, které byly odhodlané stát se součástí jeho plánů a realizovat je. Přestože tedy docházelo k protestům ze strany veřejnosti, Pak Čonghüi nakonec proti *čäbölüm* neprovedl žádné kroky, a naopak s nimi navázal úzkou spolupráci.

Výrazným aspektem pro rozvoj zůstávalo i nadále čerpání finančních prostředků poskytnutých USA a normalizační smlouva mezi Japonskem a KR z roku 1965 byla klíčovou a přinesla KR velký užitek. Do té doby KR obchodovala primárně s USA. Za to pochopitelně mohl fakt, že postkoloniální období bylo silně ovlivněno I Süngmanovým negativním postojem k Japonsku a tím, že veškeré diplomatické a obchodní vztahy byly zpřetrhány. Přesto po celou dobu pro mnoho lidí zůstávalo Japonsko vzorem a ekonomickým především. V šedesátých letech tedy začalo docházet k navazování nových kontaktů, ať už oficiálních nebo soukromých a k obnově těch starých. Ani ne rok po podepsání smlouvy se Japonsko stalo nejdůležitější obchodním partnerem KR, a dokonce předčilo USA, jejichž podpora začala postupně upadat, a Pak Čonghüi tak hledal jiné zdroje pro financování jeho rozvojových plánů. Ty byly tvořeny především velkými manufakturami a zaměřením se na přechod z importu výhradně na export.⁵¹

Vztahy mezi Pak Čonghüiho vládou a podnikateli neměly hned ze začátku nijak dobře nakročeno. Za účelem získání podpory veřejnosti, která se vůči *čäbölüm* vymezovala, se krátce po vojenském puči otevřela vyšetřování s podnikateli. Ti byli obviněni z toho, že během I Süngmanovy éry nelegálně naakumulovali velké množství majetku. Národní shromáždění během roku 1960 vyšetřovalo celkově až padesát tisíc lidí.⁵² Byli obviněni z ilegálního nabytí majetku, neoprávněného nákupu státem vlastněných deviz za zvýhodněné kurzy, benefitu, který jim přinesl prospěch z rozdělování zahraničních půjček, daňových úniků a z přesunutí jejich majetku do zahraničních zemí.⁵³

⁵⁰ KIM, Eunmee, Korea's Evolving Business–Government Relationship. *Oxford Scholarship online*. [online]. 2017, str. 10 [cit. 2021-06-03]. Dostupné z: <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780198796954.001.0001/acprof-9780198796954-chapter-6>

⁵¹ ECKERT, Carter J., 2001 str. 282-283

⁵² KIM, Yuntae. 2008, str. 45

⁵³ KIM, Byungkook a Ezra F. VOGEL. *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea*. Harvard University Press. 2011, str. 273. ISBN: 0674058208

Ve snaze podpořit a ochránit obviněné podnikatele vznikla vůbec první skupina sedmdesáti osmi korejských byznysmenů tzv. *Association of Korean Industries*, kteří silně apelovali na vládu, aby snížila počet obvinění. Prezidentem této asociace se stal zakladatel *čäbölü* Samjang, Kim Jönsu. Tato iniciativa přinesla úpravu zákona o nelegálně nabytém majetku a počet vyšetřovaných se snížil na sedmdesát dva podniků a šest set osob. Přesto bylo v průběhu vyšetřování zatčeno třináct majitelů *čäbölü* a několik dalších podnikatelů.⁵⁴

Nicméně Pak Čönghui si uvědomoval nutnost ekonomického zázraku jako jednoho z prostředků pro získání si podpory veřejnosti. A dosáhnout jej za pomoci malých a středních podniků bylo jednak těžko představitelné, ale i těžko proveditelné. Nelze opominout ani fakt, že žádný z těchto podniků ono riziko případného ekonomického selhání nehodlal podstoupit. Velké podniky s přístupem ke kapitálu a k technologiím byly velkými hráči a prakticky jedinými vhodnými kandidáty pro rozsáhlé infrastrukturní projekty a masovou produkci manufakturních výrobků určených především na export.⁵⁵ Jedním ze zlomových bodů pro změnu přístupu k *čäbölüm* se stala schůzka Pak Čönghuiho se zakladatelem Samsöngu I Pjöngčchölem, který se jej snažil přesvědčit o tom, že spojit se s *čäböly* pro naplnění jeho ekonomických vizí je vysloveně nutné, a tedy nepopíratelně lepší volba než proti nim vést otevřený boj.⁵⁶ Může zde ovšem vyvstat otázka, zda chtěl Pak Čönghui *čäböly* skutečně zlikvidovat, nebo zda nátlak, který byl na ně vyvinut v podobě vyšetřování z ilegálního nabytí majetku, nebyl pouze politickým nástrojem, který je měl přimět ke spolupráci.

Následovalo propuštění třinácti vězněných majitelů *čäbölü*, kteří založili tzv. *Čönguk kjöngdžein jönhaphö* (Federation of Korean Industries, dále FKI) a právě I Pjöngčchöl byl zvolen jejím prvním prezidentem. Později tato organizace zahrnovala až čtyřicet *čäbölü*, vyčleňující se tak z *Tähan sanggong höüiso* (Korean Chamber of Commerce and Industry, dále KCCI), která reprezentovala relativně malé a střední podniky na národní úrovni. FKI tedy měla velké firmy nejenom seskupit, ale také měla fungovat jako jednotný hlas, skrze nějž by promlouvaly a chránily vlastní zájmy.⁵⁷ Nicméně i přes existenci této organizace, ke které by mohl v rámci spolupráce mluvit oficiálně a otevřeně, volil Pak Čönghui raději soukromé individuální hovory s vybranými favority.⁵⁸ Vzhledem

⁵⁴ KIM, Yuntae. 2008, str. 46

⁵⁵ KIM, Byungkook a Ezra F. VOGEL. 2011, str. 271

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ KIM, Yuntae. 2008, str. 46-47

⁵⁸ KIM, Byungkook a Ezra F. VOGEL. 2011, str. 275

k tomu, že se Pak Čonghui vymezoval vůči korupci, mohou tak lehce vyvstat otázky ohledně jeho boje proti ní, o nějž se rovněž zaslíbil. Třebaže v prvopočátku jeho vlády nechal pozatýkat zkorumpované politiky, podnikatele a hlavy *čäbölů* éry vlády I Süngmana, jejich propuštění s cílem navázání vzájemné spolupráce v rámci ekonomické obnovy země, může lehce vést ke zpochybnění jeho záměrů. To, jak bylo s *čäbölý* přednostně zacházeno a jaké výhody jim byly poskytovány, lze považovat za určitou míru korupce, rozhodně ne však za snahu ji eliminovat.

Mezi vybrané favority patřily především firmy, které se v minulosti nebály podstoupit rizika, byly manažersky schopné a měly už osvědčené ekonomické výsledky.⁵⁹ *Čäbölům* byly poskytovány levné vládní úvěry, finance ze zahraničních půjček a investiční licence, které jim umožňovaly monopolní privilegia na vybrané komodity.⁶⁰ Rovněž jim byly garantovány nízké daně, a to vše se pro ně pochopitelně stalo atraktivním, a tudíž neváhaly těchto příhodných podmínek využít. Vztah, který mezi sebou hned na počátku vzájemné shody o nezbytné potřebě toho druhého Pak Čonghui a jednotlivé podniky vytvořily, byl výhodným obchodem pro obě strany. Bez podpory státu by pro *čäbölý* nebylo možné se rozrůst do natolik mocných konglomerátních firem, jak je známe dnes, a na druhou stranu, bez *čäbölů* by země nedosáhla vytouženého ekonomického rozkvětu. *Čäbölý* totiž představovaly pro stát onen kýžený ekonomický růst a stát naopak byl tím, kdo privilegovaným poskytoval širokou škálu výhod, proto se vzájemně staly garanty úspěchu toho druhého. To ale pro *čäbölý* přineslo hned několik podmínek. Tou nejvíce zásadní bylo, že podpora od státu bude zaručena jedině za předpokladu, že se *čäbölý* nebudou snažit o získání vlastní politické moci. Jedině tak budou v rámci projektů vybírány na základě jejich schopností, a ne na základě jejich konexí.⁶¹ Nicméně během let se *čäbölý* právě díky vládní podpoře staly natolik silnými hráči se širokými sociálními a politickými vazbami, že právě důležitost konexí jednotlivých firem se stala zcela zásadní.

Aby Pak Čonghui *čäbölý* nalákal ke spolupráci pro realizaci jeho ambiciózních projektů, bylo jim slíbeno, že i v případě selhání budou zachovány. A právě i výše zmíněné benefity pro *čäbölý* při rozhodování sehrály zásadní roli. V rámci jejich financování byly Pak Čonghuiem využity peníze, které zpětně poskytlo Japonsko jako odškodnění za koloniální období. Další peníze v podobě kompenzací byly získány z korejské vojenské

⁵⁹ Ibid. str. 267

⁶⁰ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a Markéta POPA, ed. *Made in Korea II*. V Praze: Nová vlna, 2019, str. 342. ISBN: 978-80-85845-94-5

⁶¹ KIM, Byungkook a Ezra F. VOGEL. 2011, str. 269

účasti na straně USA ve válce ve Vietnamu.⁶² Ty KR přispěly nejen k modernizaci armády, ale i k setrvávající finanční podpoře Ameriky, která do rozpočtu přinesla až 920 milionů dolarů. Tyto finance byly následně distribuovány dle preferencí Pak Čöngghüiho a to na základě jeho vlastního výběru.

Cílem bylo určit tzv. národní šampiony pro jednotlivá průmyslová odvětví a poskytnout jim finanční asistenci pro jejich rozvoj. Stát při výběru národních šampionů určil deset největších *čäbölü*, které následně utvořily skupiny tzv. General Trading Companies, které z těchto privilegií těžily na úkor malých a středních podniků. Nicméně pokud by došlo k selhání jednoho z velkých favoritů, bylo potřeba národní šampiony ze svízelné situace dostat.⁶³ Heslem této politiky se stalo „*too big to fail*“. To zapříčinilo, že si podniky byly vědomy, že i v případě finanční nouze nebo případného neefektivního hospodaření si za svá rozhodnutí a výstupy neponesou žádné následky.⁶⁴ Potřebné úvěry a další privilegia tak velkým podnikům sice dopomohly k rapidnímu rozvoji a zachraňovaly je ze svízelných ekonomických situací, ale také vedly k výrazné míře zadluženosti.

1.2.3 Ekonomické plány rozšiřující růst a pole působení čäbölü

Cílem režimu Pak Čöngghüiho bylo urychlení ekonomického rozvoje, podpora vývozu a těžká industrializace. V červnu roku 1961 byla založena *Kjöngdže kihögwön* (Economic Planning Board, dále EPB), která svou myšlenkou a vyhlídkami kopírovala japonské Ministerstvo obchodu a průmyslu (Japanese Ministry of Trade and Industry, dále MITI). EPB měla iniciovat, a především podpořit plány a projekty ekonomického rozvoje a dohlížet na jejich řádné plnění. Pro rozvoj jako takový měla vytvořit příhodné podmínky. Pak Čöngghüi a jeho ekonomičtí ministři byli seznámeni s japonským administrativním modelem a věřili, že právě administrativní vedení je pro ekonomický rozvoj základní, a proto dávali důraz na byrokratický aparát při procesu tvorby hospodářské politiky. EPB byla tvořena ekonomickými odborníky a technokraty a měla společně s ministerstvy

⁶² Pak Čöngghüi poslal do Vietnamu na podporu Ameriky 300 000 korejských vojáků, na oplátku získaly korejské firmy lukrativní nabídky na dodávky zboží spojeným silám a nabídky na transportní projekty. Byly to právě *čäbölü* Handžin a Hjöndä, které během války ve Vietnamu zažily zásadní velký růst. Handžin ve Vietnamu zřídil pozemní a námořní dopravu, posléze Handžin založil leteckou společnost, která především sloužila pro přepravu jihokorejských výrobků, tak i dělníků pro výstavbu jednotlivých projektů. Hjöndä se rovněž stal jedním z hlavních dodavatelů pro americkou armádu, angažoval se v přepravních a stavebních projektech. (ECKERT, Carter J., 2001, str. 287-288)

⁶³ KIM, Byungkook a Ezra F. VOGEL. 2011, str. 214

⁶⁴ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a Markéta POPA. 2018, str. 342

pravomoci měnit daně, dotace a tarify, kontrolovat ceny určitých produktů, měnit dovozní a investiční licence a taky tyto licence pro nově vzniklé podniky zakládat a rozdělovat. V rámci proexportní politiky vláda rovněž poskytovala jednotlivým podnikům dotace, kterým jim umožňovaly dovoz surovin potřebných pro výrobu produktů určených na vývoz a stanovovala jim konkrétní exportní cíle.⁶⁵

Pod záštitou EPB započala v lednu 1962 série čtyřech pětiletých ekonomických plánů, končících v roce 1981. První dva plány se zaměřovaly především na stavebnictví a rozvoj lehkého průmyslu. Hlavním cílem prvního ekonomického plánu (1962-1966) bylo vystavět základní a soběstačnou průmyslovou strukturu. Primárními body byly především důraz na rozvoj infrastruktury a zajištění surovin a jejich efektivní využití a v neposlední řadě export. Položení těchto základů mělo být následně v druhém ekonomickém plánu (1967-1971) modernizováno, zatímco nadále měla být posilována nezávislost ekonomiky země jako takové. Export produktů lehkého průmyslu se v rámci druhého plánu stal stěžejním bodem. Během těchto let se rovněž cílilo na budování a posílení dalších průmyslových odvětví, která měla později kompletně nahradit import. Ten s růstem exportu a s větší samostatností ve vlastní výrobě začal být kontrolován a omezován pouze na výrobky, které byly pro vývozce nezbytně nutné.⁶⁶

Sedmdesátá léta se stala jakýmsi mezníkem a došlo k zásadní změně, kdy vláda upustila od lehkého průmyslu, kde se snižovala konkurenceschopnost, a soustředila se výhradně na průmysl těžký a chemický. Třetí ekonomický plán (1972-1976) v sobě tedy nesl myšlenku těchto dvou průmyslových odvětví, soustřeďujících se hlavně na strojírenství, výstavbu lodí, zpracování oceli a dalších kovů a také na elektroniku a automobily, zatímco důraz už byl kladen výhradně na export. Ten doposud sestával převážně z textilního průmyslu.⁶⁷ Zároveň se počítalo s tím, že bude nutné vytvořit určitý balanc mezi rozvíjejícím se průmyslem a zemědělstvím, nicméně zanedbání otázky venkova se později ukázalo jako jeden ze zásadních problémů, který v rámci rozvoje průmyslu vyvstal.⁶⁸ Poslední ze série plánů (1977-1981) měl za cíl rozvoj těžkého a

⁶⁵ Ibid, str. 338-339

⁶⁶ SAVADA, Andrea M. a William SHAW. South Korea: A Country Study: *The Government Role in Economic Development*. [online]. 1990 [cit. 2021-06-13]. Dostupné z: <http://countrystudies.us/south-korea/47.htm>

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a Markéta POPA. 2018, str. 340-341

chemického průmyslu podporovat, a to tak, aby byl účinně schopen konkurovat mezinárodnímu vývoznímu průmyslovému trhu.⁶⁹

Zaměření na rozvoj průmyslu jako takového s sebou přineslo hned několik změn. V důsledku expandujícího průmyslu výrazně poklesla zaměstnanost v zemědělství, jelikož vzniklo velké množství nových pracovních podmínek v průmyslových oblastech. Zároveň s tím prudce rostla urbanizace a lidé z venkova se přesouvali do měst.⁷⁰ Nicméně pracovní podmínky v továrnách byly náročné, mzda minimální a byl dáván důraz na maximální produkci, aby byly splněny státem dané exportní cíle. Vyčerpání pracovní síly tak bylo nevyhnutelné. Venkov proto po dlouho dobu zůstával upozadován a problematika jeho zaostalosti se začala řešit až na počátku sedmdesátých let, kdy Pak Čonghui inicioval tzv. Hnutí za novou vesnici, *Sämaul undong*, jehož cílem bylo venkov jako takový modernizovat. Vznikly projekty, které měly za cíl farmáře edukovat a modernizovat jejich domovy a farmy. V rámci jednotlivých vesnic byly založeny lokální komise, které konkrétní cíle formulovaly a dohlížely na realizaci plánů, které si stanovily.⁷¹

Průmysl nicméně otevřel dveře pro četné obchodní dohody a spolupráce jak u stávajících obchodních partnerů, tak pochopitelně i u nových. Na příklad v rámci navázání obchodních vztahů s Japonskem vzniklo hned několik společných podniků založených převážně na technické kooperaci, která se primárně týkala automobilového průmyslu nebo elektroniky.⁷²

Během éry Pak Čonghuiho nabraly *čäböly* na nebývalé síle a na konci 80. let už měly ve svých rukou silnou ekonomickou moc výrazně nezávislou na státu. Proto vztah mezi *čäböly* a státem, kdy stát původně zaujímal dominantní pozici v rámci této vzájemné spolupráce, a to hlavně díky tomu, že měl plnou kontrolu nad financemi a jejich alokováním, zanikl. Během šedesátých let byla pro *čäböly* vládní podpora důležitá nejen

⁶⁹ V ekonomických plánech se pokračovalo i v dalších letech. S nástupem prezidenta Čön Tuhwana v roce 1981 započal hned následující rok pátý pětiletý ekonomický plán. Ten se soustředil na elektroniku a další technologie. Šestý ekonomický plán započal v roce 1987 za vlády prezidenta No Tehäua, stejně jako předchozí plán se zaměřoval výhradně na elektroniku. Sedmý plán byl uskutečněn mezi lety 1993 a 1997 a kladl důraz především na inovace v oblasti technologií.

⁷⁰ V roce 1960 tvořili zemědělci 61 % populace, v roce 1970 se toto číslo snížilo na 51 % a v osmdesátých letech až na 38 %. V porovnání s městy, rozvoj rurálních oblastí byl o dost pomalejší a po dlouhou dobu venkov jako takový zůstával mimo centrum zájmu. (SETH, Michael J., [online]. Prosinec 2017, str. 8. [cit. 2021-06-10].)

⁷¹ Ibid.

⁷² LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a Markéta POPA. 2018, str. 340

z hlediska financí, ale i v rámci četných podnikatelských příležitostí, které jim stát poskytoval. Nicméně v důsledku zaměření se na těžký a chemický průmysl v sedmdesátých letech a proexportní politiku zažily *čäbölly* až ukázkový ekonomický růst, a přestávaly tudíž být na vládní podpoře a finančnímu zvýhodňování ze strany státu závislé.⁷³

1.2.4 90. léta a snahy o omezování

Následující administrativy se sice pokoušely moc *čäbölly* oslabit, dlouhodobě se ale setkávaly s neúspěchem. Mezníkem v boji se stala asijská finanční krize roku 1997, kdy byla valná většina *čäbölly* v důsledku vysoké míry zadluženosti a neschopnosti splácet půjčky nucena vyhlásit bankrot. Stát konglomeráty označil za viníky krize a jejich oslabení využil pro nutné zavedení reforem, které měly za cíl moc *čäbölly* omezit. Do té doby vzhledem k velmi úzkému vztahu mezi státem a *čäbölly* možnost jakékoli reformy, která by vedla k zásadním a trvalým změnám, znamenala něco nesmírně obtížného pro realizaci. Nicméně v důsledku finanční krize a následnému kolapsu firem, se potřeba *čäbölly* reformovat dostala do popředí.⁷⁴ Mezinárodní měnový fond, který zemím postižených krizí poskytl peníze, aby se jejich ekonomická situace stabilizovala a zároveň představil balíček ekonomických doporučení, vyžadoval, aby stát na *čäbölly* striktně dohlížel.⁷⁵

Reformy přišly s administrativou prezidenta Kim Tädžunga (v úřadu 1998-2003) a týkaly se především snahy zničit tradiční charakteristiky *čäbölly*. Byl utvořen pětibodový plán, který volal po vyšší transparentnosti v manažerské oblasti a po větší odpovědnosti ve vedení. Zároveň se řešila otázka finančního zdraví *čäbölly*, nutnosti zaměřit se pouze na pár klíčových oblastí a nediverzifikovat se do dalších odvětví. S tím souviselo otevření trhu zahraničním investorům, kterým se snížila konkurenceschopnost *čäbölly*, díky čemuž byly nuceny zaměřit se na jedno konkrétní odvětví. Posledním bodem reforem bylo eliminovat záruku možnosti splácení dluhů přidružených podniků.⁷⁶ Tyto reformy byly následující rok doplněny ještě o další tři. Představovaly dohled nad investicemi a transakcemi mezi přidruženými podniky, omezení kontroly nad nebankovními finančními sektory a regulaci

⁷³ KIM, Eunmee, [online]. 2017, str. 13 [cit. 2021-06-03].

⁷⁴ KIM, Yuntae. 2008, str. 220

⁷⁵ KIM, Yuntae. 2008, str. 220

⁷⁶ YANAGIMACHI, Isao. *Chaebol Reform and Corporate Governance in Korea*. Policy and Governance Working Paper Series č.18. Keio University, Japan. CAU. [online]. Únor, 2004, str. 5. [cit. 2021-06-03]. Dostupné z: <http://cau.ac.kr/~seronto/CHAEBOL%20REFORM.pdf>

závěti odkazující na dědice *čäbölü* ve snaze oddělit dědičné vlastnictví a management, který by měl být svěřen do rukou profesionálům.⁷⁷

I přestože Kim Tädžungovy reformy vedly k oslabení ekonomické moci *čäbölü*, nebyly zcela dostačující a v průběhu let postupně oslabovaly. Snaha o reformu týkající se restrukturalizace vlastnictví *čäbölü* nikdy nedošla zdárného konce. Skrze podílové vlastnictví se zakladatelským rodinám i přes snahy o reformu vlastnictví stále daří udržovat kontrolu nad konglomeráty.

Budoucí vlády, třebaže se k *čäbölüm* stavěly kriticky, nic zásadního nezměnily a *čäböly* znovu nabyly na ekonomické síle, a i nadále byly schopné si udržet dominantní postavení. Provázanost vztahů mezi státem a *čäböly* byla z minulých let natolik pevně ukotvená, že samotné postavení *čäbölü* a jejich celková návaznost na politiku nebylo ničím, co by se dalo opominout či nějakým způsobem radikálně potlačit. S tím souvisí i vysoká míra korupce, kterou se KR hned v několika případech proslula.

Její zárodky lze zpozorovat už za éry vlády I Süngmana, jak korupce politické, tak i finanční, kdy podnikání bylo především o dobrých kontaktech. I Süngmanova administrativa poskytnuté peníze ze zahraničních půjček a fondů užívala pro vlastní potřeby s cílem si zajistit stálou podporu od podnikatelů, a úplatky se tak staly jedním z mnoha prostředků, jak se udržet u moci. Pak Čöngħüi na druhé straně sliboval protikorupční boj, zahájil série vyšetřování a zatýkání úředníků a podnikatelů, mezi které se řadili i majitelé *čäbölü*, ti nicméně byli posléze propuštěni a stát s nimi navázal spolupráci při ekonomické obnově země. Třebaže se i další prezidenti zaslibovali o protikorupční boj a omezení moci *čäbölü*, každý z nich se stal součástí nějakého korupčního skandálu spojeného právě s *čäböly*. Prezidenti Čön Tuhwan (mandát mezi lety 1981-1988) a No Tchäu (mandát mezi lety 1988-1993) byli obviněni z obdržení úplatků a z nelegálního financování volebních kampaní.⁷⁸ Zapleteny do toho byly *čäböly* Samsöng, Hjöndä a Täu, kteří Čön Tuhwanovi během sedmi let jeho mandátu neoficiálně poskytly částku až 22 miliard wonů, prezident No Tchäu obdržel od Samsöng, Hjöndä, Täu LG 25 miliard wonů. Zakladatel Hjöndä jednou deklaroval, že No Tchäuovi dvakrát do roka poskytoval částku pohybující se mezi dvěma a třemi miliardami wonů a v posledním roce

⁷⁷ KIM, Yuntae. 2008, str. 221

⁷⁸ YOU, Jongsung. Explaining Corruption in South Korea, Relative to Taiwan and the Philippines. *Semantic Scholar*. [online]. 2008, str. 10. [cit. 2021-06-03]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Explaining-Corruption-in-South-Korea%2C-Relative-to-You/64d74e5da3ffa1d594a3ba88690f96945d45c1cd>

jeho úřadu mu byla poskytnuta částka 10 miliard wonů. Demokratické volby umocnily potřebu kandidátů získat peníze v podobě politických darů pro financování drahých volebních kampaní, dávající tak značný prostor pro korupci⁷⁹ a koluze mezi státem a *čäböly* se pouze prohlubovala. Příkladem může být *čäböl* Hanbo, který před prezidentskými volbami v roce 1992 věnoval částku 60 miliard wonů Kim Jöngsamovi (mandát 1993-1998), nebo Samsöng, který během prezidentské kampaně v roce 2002 poskytl 34 miliard wonů No Muhjönovi (mandát mezi lety 2003-2008).⁸⁰ Jedním z nejznámějších případů korupce je případ Pak Künhje (mandát 2013-2017), jejíž korupční skandál byl natolik velký, že byla nucena odstoupit v roce 2017 z prezidentské funkce.

1.3 *Čäböly a jejich a dosah*

Navzdory značné kritice, které byly a jsou *čäböly* ze strany veřejnosti vystaveny, se jim podařilo během let působení získat vliv i v jiných odvětvích než v odvětvích obchodních. Jejich zájmy se staly především sféry vzdělávání, s konkrétním zaměřením na vysoké školy a další vzdělávací či výzkumné instituce, a masmédií. Tato angažovanost měla za cíl posílit jejich pozici jako takovou, upevnit kontakty stávající a navázat kontakty nové.

1.3.1 Média

Během osmdesátých let, kdy přísná kontrola státu nad médii začala oslabovat, a vznikl prostor pro jejich restrukturalizaci a vznik zcela nových. V souvislosti s tím přešlo mnoho médií pod vlastnictví a kontrolu *čäbölů*. Do té doby byla média kontrolovaná státem pomocí cenzury a vládních agentů v redakcích a vysílacích stanicích a vláda Pak Čönghuiho nad nimi neustále posilovala kontrolu. Monitorovala a regulovala jejich aktivity a ukládala sankce v případě otevřeného uveřejnění kritického názoru nebo napadení legitimity samotné vlády. Rozvolnění kontroly nad mediálním průmyslem utvořilo prostředí pro vznik nových a do roku 1997 se jejich počty prudce navýšily. Právě k tomuto roku *čäböly* vlastnily jedenáct ze sto sedmnácti společností, které vydávaly denní tisk, z toho čtyři ze šesti národních novin. K tomu ještě vlastnily dvacet tři, které vycházely měsíčně a zaměřovaly se na širokou škálu témat od ekonomiky, umění až po oblast zábavního průmyslu, v rámci kterého vydávaly především pravidelné reporty zábavních společností. Díky tomuto měly *čäböly* pochopitelně možnost ovlivňovat a vybírat to, o čem

⁷⁹ Ibid. str. 35

⁸⁰ Ibid. str. 13

se bude psát, čehož bez pochyb hojně využívaly ve svůj vlastní prospěch, jako tomu bylo na příklad v případě Samsöngu. Ten v roce 1980 čelil několika obviněním z ničení životního prostředí v Jönginu ve spojitosti s otevřením prvního zábavního parku v KR, Yongin Farmland (dnes pod názvem Everland), a Samsöngem založené noviny *Čungang ilbo* (vlastněné společností v letech 1961-1999) se tak touto problematikou zaobíraly v porovnání s jiným tiskem velmi úsporně. Dalšími tisky, které jsou či byly úzce propojeny s čäböly, jsou mimo jiné *Tonga ilbo* (čäböl Samjang), *Hankuk kjöngdže sinmun*, kontrolovaný čäbölem Hjöndä (1965-1987) stejně jako tomu bylo i v případě *Munhwa ilbo* (rovněž Hjöndä mezi lety 1991-1997) a *Kjönghjang sinmun* (čäböl Hanhwa mezi lety 1990-1997).⁸¹

Vyjma tisku to pak byly komerční televize, u nichž došlo k výrazné koncentraci čäbölů jakožto jejich majitelů. V pozdních osmdesátých letech přešly do rukou čäbölů televize MBC *Čusikhösa munhwa pangsong* (Munhwa Broadcasting Corporation) a komerční televize SBS *Söul pangsong čusikhösa* (Seoul Broadcasting System), zatímco například KBS *Hanguk pansong kongsa 1 a 2* (Korea Broadcasting Systém 1, 2) a EBS *Hanguk kjojuk pansong kongsa* (Educational Broadcasting System) zůstaly státními. Čäböly rovněž četně zakládaly vlastní televizní produkční společnosti a společnosti související s distribucí filmu. Vzestup čäbölů v televizním mediálním byznysu na přednostní pozice je tak zjevný. Zásadně k tomu přispělo hned několik aspektů, mezi něž patřil rozvoj kabelové televize, privatizace vysílání a oslabení pravidel podílového vlastnictví. Dalším důležitým rysem zapojení čäbölů do mediálního odvětví byl vznik a vývoj velkých reklamních společností, do kterých čäböly investovaly a uzavíraly s nimi kontrakty, z nichž těžily obě strany. Stejně jako tisk, tak i další média jsou vysoce závislá na příjmech z reklam. Je pouze málo reklamních společností, které by s čäböly nebyly propojeny. Upevňování a rozvoj vzájemné spolupráce mezi médii a byznysem velkých firem tak vedli k tomu, že masová média se pro ně stala efektivním zprostředkovatelem komunikace s širokou veřejností. Autocenzura proto není ničím výjimečným, přestože jsou média formálně označována jako svobodná. Častou praktikou čäbölů jsou také úplatky pro jejich ovlivnění.⁸²

⁸¹ KIM, Yuntae. 2008, str. 173-174

⁸² Ibid, str. 174-175

1.3.2 Oblast vzdělávání

Vysoké školy a další vzdělávací a výzkumné instituce se rovněž dostaly do zorného pole konglomerátních firem nejen za již zmíněným účelem získání kontaktů, ale především za účelem podpory vzdělanosti a jejího rozšíření, a to především v oblasti ekonomiky. Mnoho *čäbölü* během 80. let založilo značné množství výzkumných institutů. Mezi nimi můžeme jmenovat na příklad *Hyundai Social and Economic Research Institute*, který vznikl v roce 1986 nebo *Samsung Economic Research Institute* založený ve stejném roce. Celkově k roku 1995 vlastnilo třicet velkých *čäbölü* devět jihokorejských prestižních univerzit, osm odborných škol a angažovalo se v mnoha dalších částech vzdělávacího odvětví. Jihokorejské univerzity jako Ulsanská univerzita, Univerzita Adžu, Univerzita Söngjungwan, Univerzita Körjo a mnoho dalších jsou spojovány s velkými *čäbölü*. Jejich podpora je hlavně finančního rázu, fungují zde jako sponzoři pro řadu výzkumů a projektů v oblastech, v nichž se samy pohybují, ale nabízí i stáže a další kariérní příležitosti pro studenty.⁸³

Závěrem můžeme konstatovat, že úzká spolupráce mezi státem a *čäbölü* během vlády Pak Čönghüiho přinesla pro KR onen kýžený výsledek, tedy rapidní ekonomický růst, který byl jedním z hlavních bodů politiky Pak Čönghüiho. Třebaže zprvu byl proti *čäbölüm* veden otevřený boj ve formě vyšetřování ohledně nabytí majetku za éry vlády I Söngmana a zatýkání jednotlivců, tak jediné tyto firmy byly ochotné podstoupit riziko, které ekonomické ambice Pak Čönghüiho představovaly a s výraznou pomocí státu byly rovněž jako jediné schopny ony plány naplnit. Způsob, jakým byly *čäbölü* vládou preferovány v rámci podnikatelských projektů, které jim byly hojně přidělovány a veškeré finanční pobídky v podobě levných vládních úvěrů, dotací, financí ze zahraničních půjček a licencí, co jim byly bohatě poskytovány, vedlo k vytvoření hesla „*too big to fail*“, které se pro tyto firmy stalo signifikantním. Stát měl díky možnosti alokování financí privilegium rozhodovat o tom, který *čäböl*, a to nejen v případě krize, přežije a který ne. Vybírali se tzv. národní šampioni, firmy, jež stát zvýhodňoval na úkor jiných (především malých a středních podniků). Série prvních pěti úspěšných ekonomických plánů, zacílení na těžký a chemický průmysl a proexportní politika vnesla do rukou *čäbölü* nejen velkou ekonomickou sílu, ale i možnost se diversifikovat v dalších průmyslových odvětvích.

Nicméně na konci 80. let už *čäbölü* na státu nebyly závislé natolik, jako tomu bylo začátkem 60. let, staly se zcela soběstačnými, pročež se následující vlády snažily pomocí

⁸³ Ibid, str. 172

reforem moc *čäbölü* oslabit. I přes krizi, kterou si *čäbölü* prošly v důsledku reformních snah o oslabení a asijské finanční krize roku 1997, se jim podařilo udržet si dominantní postavení na trhu a zásadní postavení v ekonomice KR a v současnosti jsou páteří jihokorejské ekonomiky.

2 Čäbölü a ekonomické vztahy KR s ČLR

Druhá a klíčová kapitola práce se věnuje diplomatickým, a především obchodním vztahům KR s ČLR. Začátek kapitoly mapuje vývoj vzájemných vztahů a proniknutí *čäbölü* na čínský trh poté, co se v devadesátých letech otevřel pro zahraniční investory. Hlavním cílem je poukázat na postavení *čäbölü* v mezinárodním obchodu a na rizika, která mohou v případě ekonomického sbližování s Čínou vyvstat. Konkrétní případ je v mezinárodně politickém kontextu demonstrován na kauze *čäbölü* Lotte, který byl v Číně během roku 2016 a 2017 vystaven tvrdému bojkotu, když poskytl pozemky golfové klubu pro instalaci amerického kompletu THAAD na území KR. S tím Čína nesouhlasila a uchýlila se k odvetné reakci, kterou tato kapitola podrobně rozebírá.

2.1 Ekonomické vztahy mezi KR a Čínou, expanze *čäbölü* do Číny

Od konce korejské války zůstávaly vzájemné vztahy mezi ČLR a KR na nepřátelské úrovni⁸⁴ a teprve během sedmdesátých let došlo ze strany KR k iniciaci snah o navázání kontaktů. Po navázání diplomatických vztahů mezi ČLR a Japonskem v roce 1972 se začala měnit i zahraniční politika Pak Čönghuiho. Součástí Pakovy dvaceti sedmi bodové deklarace pro mír a sjednocení ze dne 23. června 1973 bylo rovněž přání, aby KR otevřela dveře všem národům, a to bez ohledu na jejich ideologii, s vidinou vzájemné spolupráce, především ekonomické. Tato politika se opírá o teorii politologa a historika Davida Mitranyho⁸⁵. Nicméně ještě před uveřejněním samotné deklarace promluvil ministr zahraničí Kim Jongsik (v úřadu 1971-1973) na půdě Národního shromáždění o možnosti

⁸⁴ Jedním z hlavních důvodů byla komunistická ideologie, proti které započali zvláště Američané a posléze I Süngman anti-komunistickou kampaň, a především čínská účast v korejské válce na straně KLR, i když ji ČLR nepřiznala a své jednotky, které se korejské války účastnily, označuje za dobrovolnické.

⁸⁵ Vzájemná spolupráce mezi dvěma státy v limitovaných odvětvích, na příklad v rámci ekonomické kooperace, se dá považovat za krátkodobý cíl, který by postupně mohl vést k přirozenému propojení s oblastmi dalšími, především s politikou, což by ve výsledku mohlo vést k cíli dlouhodobému, tedy ke konečnému navázání diplomatických vztahů. Označení nordpolitik se odkazuje na německou tzv. ostpolitik – politiku vedoucí k normalizaci vztahů mezi Spolkovou republikou Německo a východní Německou demokratickou republikou (a dalšími východoevropskými státy). MITRANY, David. A Working Peace System. An Argument for the Functional Development of International Organization. London: Royal Institute of International Affairs. Oxford University Press. *Oxford Academic*. [online]. 1944, str. 35. ISBN: 978-1-349-23984-9. [cit. 2021-07-30]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/ia/article-abstract/20/1/109/2707131>

navázání diplomatických vztahů s ČLR a Ruskem za předpokladu, že by se obě země zavázaly nepodnikat nepřátelské akce vůči KR. Nicméně snahy o pozitivní přístup zůstaly bez kladné odezvy ČLR, která se v důsledku obav z možného poškození vztahů s KLDK, distancovala. I přes neúspěchy v navázání obchodních vztahů pokračoval následovník Pak Čonghüiho, Čon Tuhwan, v tomto přístupu a stejně jako Pak si kladl za cíl zlepšení vztahů s Čínou. Pokusy KR o navázání vztahů se socialistickými zeměmi, konkrétně tedy s Čínou a Ruskem, byly v roce 1983 označeny tehdejším ministrem zahraničí I Pömsökem (v úřadu 1982-1983) jako *pukpang čöngčchäk* (tzv. nordpolitik)⁸⁶. V následujících letech se pak tato politika stala signifikantní pro prezidenta No Tchäua (v úřadu 1988-1993).⁸⁷

Samotný bod zvratu v chladném postoji ČLR ke KR nastal v roce 1983, kdy došlo k únosu čínského civilního letadla, které bylo únoscí⁸⁸ donuceno přistát na americké vojenské základně v KR, Čchunčchönu.^{89 90} Tento incident zásadně přispěl k prvnímu kroku navození cesty k vzájemné spolupráci. Pro čínskou delegaci, která KR kvůli řešení celé situace navštívila, byl zároveň připraven program zahrnující návštěvu továren a *čäbölu* Samsöng, díky čemuž mohli čínští státníci na vlastní oči spatřit prosperující ekonomiku země a spatřili potenciálního partnera do budoucna. Během následujících tří měsíců od této události došlo k četným výměnám mezi ČLR a KR v oblasti sportu, kultury a turismu.⁹¹ To zároveň zpětně doplňovalo nepatrné uvolnění vztahů, které se projevilo již ke konci 70. let, kdy v roce 1979 započal první nepřímý obchod mezi oběma zeměmi prostřednictvím třetí země, kterou byly Singapur, Macao či Hong Kong.⁹² Dle odhadů Hong Kongu a KR činil v roce 1979 nepřímý obchod mezi zeměmi 20 milionů amerických

⁸⁶ Nordpolitik cílila na navázání vztahů s blízkými spojenci KLDK a k jejich normalizaci. S tím souviselo rozšíření seznamu obchodních partnerů KR a snaha o zajištění míru a bezpečnosti na poloostrově. K tomu by mohlo dojít právě skrze kooperaci KR s ČLR a Ruskem, jakožto tradičními partnery KLDK.

⁸⁷ LIOU, T.H. Sino-South-Korean Relations Since 1983: Toward Normalization? *The Journal of East Asian Affairs*. Korea: Institute for National Security Strategy, zima/jaro 1991, roč. 5, č. 1, JSTOR. [online]. str. 50-57. [cit. 2021-07-20]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23254081>

⁸⁸ Jednalo se o čínské únosce letadla, kteří v KR požadovali poskytnutí azylu.

⁸⁹ LIOU, T.H. [online]. str. 53. [cit. 2021-07-20].

⁹⁰ Třebaže KR a ČLR neměly navázané žádné diplomatické vztahy, KR poskytla pasažérům letadla azyl, zdravotnickou péči, zadržela únosce letadla a přivítala čínskou delegaci, se kterou vyjednávala další postupy a to, jak bude naloženo s únoscí letadla.

⁹¹ LIOU, T.H. [online]. str. 54. [cit. 2021-07-20].

⁹² Ibid. str. 53

dolarů a v roce 1981 se vystoupal na 1,2 miliardy amerických dolarů.⁹³ Kvůli exportu, na který se KR během šedesátých let primárně zaměřila, a díky vzájemné geografické blízkosti, se ČLR stala atraktivní lokalitou pro společný obchod. ČLR na jedné straně disponovala levnou pracovní silou a bohatstvím na přírodní zdroje, KR, jakožto nově industrializovaná země zaměřující se na těžký a chemický průmysl, měla zase pokročilé technologie.⁹⁴ V roce 1986 se KR stala sedmým největším obchodním partnerem ČLR a s dalšími roky se její pozice bez ustání zlepšovala. Dovoz z ČLR se skládal především z jednoduchých manufakturních výrobků (hlavně textil a obuv), surových materiálů agrikulturních produktů. KR na druhé straně exportovala technicky pokročilejší artikly a její vývoz byl pro ČLR důležitý. Současně se rozšiřovaly obchodní cesty po moři a od roku 1988 mezi čínským přístavem Qīngdǎo a korejským přístavem Pusan vznikla první obchodní linka, nákladní lodě nicméně pluly pod vlajkou třetí země Panamy. V roce 1990 pak vznikly mezi čínskými přístavy Wēihǎi, Yāntái a Tiānjīn a korejským Inčchōnem pravidelné přepravní linky.⁹⁵ I přes četné nepřímé obchodní výměny, KR a ČLR stále nesměřovaly k navázání oficiálních diplomatických vztahů. ČLR nadále setrvala na principu oddělení ekonomiky od politiky, současně si totiž hodlala udržet dobré vztahy s KĽDR, které by v rámci politických a strategických zájmů nechtěla poškodit a zároveň cílila na to, aby bylo v jejích možnostech udržet si ekonomickou spolupráci s KR i v následujících letech.⁹⁶

Dne 24. srpna 1992 KR a ČLR oficiálně navázala diplomatické vztahy a obchod mezi oběma zeměmi nepřetržitě vzkvétal. Na základě statistik *Hanguk mujŏk hjŏphwŏ* (Korejská obchodní asociace) činil objem obchodu mezi KR a ČLR 6,5 miliardy amerických dolarů během prvního roku navázání diplomatických vztahů. V roce 2003 se pak ČLR stala největším obchodním partnerem KR, a nahradila tak v této pozici USA.⁹⁷

Rok 2001 pro ČLR představoval zásadní změnu v rámci exportu, kdy se součástí vývozu staly po technické stránce více sofistikované produkty, zahrnující především elektroniku. Rápidní ekonomický rozvoj ČLR rovněž přispěl k bilaterálnímu obchodu mezi

⁹³ Ibid. str. 63

⁹⁴ Ibid. str. 59

⁹⁵ Ibid. str. 71

⁹⁶ Ibid. str. 65

⁹⁷ LI, Yongmei. China and South Korea Diplomatic Relations — Present Status and Perspectives. *Modern Economics and Management Forum*. roč. 1, č. 1, [online]. 2020, str. 45. [cit. 2021-07-20]. Dostupné z: <http://front-sci.com/journal/article?doi=10.32629/memf.v1i1.123>

zeměmi. Ke konci roku 2009 činil export z KR do ČLR 86,7 miliardy amerických dolarů, zatímco export ČLR do KR činil 54,8 miliardy dolarů, celkový obchodní objem tvořil 140,9 miliardy dolarů. Do roku 2013 se téměř zdvojnásobil na 274 miliard dolarů.⁹⁸

V roce 1978 ČLR provedla ekonomické reformy, jejichž součástí bylo i otevření se světu, čímž připravila půdu pro ekonomický růst. V devadesátých letech došlo k rozvoji industriálního sektoru spojeného s technologickými inovacemi, díky čemuž byla ČLR schopna do země nalákat zahraniční investory, pro které byly vytvořeny speciální průmyslové zóny. Jedním z příkladů takové oblasti je Shēnzhèn na hranicích s Hong Kongem. Tyto speciální zóny byly výhodně zdaněné a investoři měli možnost využít levné pracovní síly, zároveň je lákal rozrůstající se čínský trh jako takový.⁹⁹

Mezi zahraničními investory byla i KR, pro kterou otevření ČLR pro zahraniční investory představovalo možnost expandovat. KR prováděla přímé investice v ČLR motivované jak čínským rozrůstajícím se trhem a jednoduchým přístupem k němu, tak jeho levnou pracovní silou. To se potvrdilo v rámci průzkumu *Hanguk sučchurip ũnhāng* (Korejská banka pro export a import) z roku 1998, který byl vyhodnocen na základě dat získaných od dvě stě devadesáti velkých dceřiných poboček korejských *čäbölŭ* v ČLR, které zodpověděly, že největší motivací pro investice v Číně byla právě levná pracovní síla a jednoduchý přístup na trh, který jim ČLR poskytla.¹⁰⁰

Jedním z *čäbölŭ*, který v Číně rozsáhle investoval do výrobních zařízení, technologického výzkumu a rozvoje, prodeje a marketingu, byl Samsöng. První výrobní komplex byl vystavěn 1994 v Tiānjīnu a zaměřoval se na elektroniku a její komponenty. Druhý komplex byl vybudován v Sùzhōu a ten se soustředil na domácí potřeby. V roce 2014 pak byla oznámena spolupráce s čínskou China Hi-Tech Group (中國恆天集團有限公司) pro vybudování společné základny na výrobu autobaterií. Samsöng byl k roku 2011

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ GARNAUT, Ross, et al. China's 40 Years of Reform and Development: 1978–2018. *ANU Press*. [online]. 2018, str. 104. [cit. 2021-07-22]. Dostupné z: <https://press-files.anu.edu.au/downloads/press/n4267/pdf/ch06.pdf>

¹⁰⁰ KIM, Kyungjoon, et al. Trade and Investment between China and South Korea: Toward a Long-Term Partnership. *THE JOURNAL OF THE KOREAN ECONOMY*. roč. 5, č. 1, *AKES*. [online]. Jaro 2004, str. 120. [cit. 2021-07-20]. Dostupné z: <http://www.akes.or.kr/wp-content/uploads/2018/03/5-1-5.pdf>

největším investorem v ČLR, a to s jeho sto padesáti pěti dceřinými pobočkami a celkovými investicemi činícími 12,7 miliardy dolarů.¹⁰¹

Dalším *čabölem*, kterého zaujal čínský investiční trh, byl Hjöndä. Rostoucí ekonomika země a poptávka po automobilech byla důvodem pro příchod Hjöndä do ČLR s vidinou vybudování rozsáhlé sítě a výrobní základny. Prvním společným projektem se v roce 2002 stal *Pukkjöng Hjöndä* (Beijing Hyundai) ve spolupráci s BAIC Group (Beijing Automotive Industry Holding Corp) v městském obvodu Shùnyì. Pukkjöng Hjöndä se úspěšně etabloval hned během jednoho roku od jeho založení a zároveň byl vůbec úplně prvním podnikem, který byl schválen čínskou vládou rok poté, co se v roce 2001 ČLR stala členem Světové obchodní organizace (dále jen WTO).¹⁰²

Čaböl Lotte vstoupil na čínský trh prvně v roce 1994, kdy bylo založeno Lotte China foods ve spolupráci s Lotte Japan a Mitsui, které společně investovaly do výrobní továrny produkující především žvýkačky a další cukrovinky. V následujících letech se Lotte v ČLR rozrostlo o další podniky jako Lotte Qingdao foods (2005) a Lotte Shanghai foods (2006). V 2007 navázalo Lotte Confectionery spolupráci s americkým Hershey a zahájily provoz na výrobu čokolády určené primárně pro čínský trh.¹⁰³

Rapidní růst čínské ekonomiky v průběhu let měl na korejskou ekonomiku pozitivní, zároveň ale i negativní vliv. Na jedné straně vytvářel větší prostor pro korejský export do ČLR, na druhé vedl k vyšší konkurenceschopnosti čínských vývozních produktů na trzích třetích zemí. Třebaže si jsou ČLR a KR sobě navzájem nadále tím největším obchodním partnerem co se exportu a importu týče, zároveň společně soupeří na poli mnoha stejných obchodních odvětví a čínské produkty na trzích třetích zemí nahrazují ty korejské.¹⁰⁴

Určitá ekonomická závislost KR na ČLR z ní svým způsobem dělá zranitelnou vzhledem k tomu, že ČLR je jejím největším obchodním partnerem, co se exportu týče.

¹⁰¹ ENRIGHT, Michael. Samsung's contribution to China through FDI. *Hinrich Foundation*. [online]. Listopad 17, 2017, str. 1-3. [cit. 2021-07-20]. Dostupné z: <https://www.hinrichfoundation.com/media/s04iyovs/hinrich-foundation-fdi-in-china-samsung-case-study-9-5-17.pdf>

¹⁰² BARNETT, William, et al. Hyundai Motor Company in China. *Graduate School of Stanford Business*. [online]. 2008, str. 1. [cit. 2021-07-20]. Dostupné z: <https://www.gsb.stanford.edu/faculty-research/case-studies/hyundai-motor-company-china>

¹⁰³ UKEssays. LOTTE Confectionery: Strategy Evaluation. *UKEssays*. [online]. 2018 [cit. 2021-07-20]. Dostupné z: <https://www.ukessays.com/essays/business/lotte-confectionery-co-ltd.php?vref=1>.

¹⁰⁴ KIM Kyungjoon, et al. [online]. 2004, str. 114. [cit. 2021-07-20].

ČLR pro KR představuje čtvrtinu ročního vývozu během poslední dekády. V roce 2016 jihokorejský export do ČLR dosáhl 124 miliard amerických dolarů, téměř dvakrát víc než export do USA, druhého největšího obchodního partnera KR. Takto silný ekonomický vliv by se při dlouhodobém střetu mohl negativně projevit na obou stranách, třebaže spoléhání ČLR na jihokorejský export od roku 2014 postupně upadá. Tím zásadním důvodem je změna v domácí manufakturní výrobě, která je čím dál tím více schopna konkurovat korejským produktům, snižující tak potřebu importu.¹⁰⁵

2.2 Představení Lotte kŕrup

Konglomerát dnes známý pod jménem *Lotte kŕrup* (Lotte Corporation, kŕrup převzato z anglického group, dále jen Lotte) byl založen 28. června v roce 1948 korejským byznysmenem Sin Kjökhoem v Tokiu. Název firmy vychází ze jména Charlotte, podle stejnojmenné postavy z novely od Johanna Wolfganga von Goetheho *Utrpení mladého Werthera*, která na Sinovi údajně zanechala hluboký dojem.¹⁰⁶ Dne 3. dubna roku 1967, dva roky od normalizace diplomatických vztahů mezi KR a Japonskem, rozšířil Sin Lotte do své domoviny, a to pod názvem *Lotte čegwa* (Cukrovinky Lotte, angl. Lotte Confectionery). Firma, která v poválečném Japonsku původně prodávala žvýkačky, se v průběhu pár desítek let rozrostla do dnes jednoho z největších jihokorejských *čäbölŭ*.¹⁰⁷

Během sedmdesátých let bylo Lotte v KR rozšířeno hned o několik dalších podniků, přesněji o sodovky *Lotte Čchilsöng Saida* (v původním názvu *Čchilsöng Hanmi Saida*, Chilsung Hanmi Beverage, založeno v 1974), *Samgang Sanöp* (Samgang Industrial, 1978), *Lotte Häm/uju* (LOTTE Ham/Milk, 1978)¹⁰⁸ a fastfood *Lotteria* (Lotteria, 1979). Právě díky těmto podnikům Lotte postupně upevňovalo svou pozici v rámci potravinářského průmyslu. Současně s potravinářským průmyslem se Lotte snažilo

¹⁰⁵ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. China's Response to U.S.-South Korean Missile Defense System Deployment and its Implications. *U.S.-China Economic and Security Review Commission*. [online]. Červenec 2017 str. 8-9. [cit. 2021-07-17]. Dostupné z: https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/Report_China%27s%20Response%20to%20THAAD%20Deployment%20and%20its%20Implications.pdf

¹⁰⁶ Origin of LOTTE. [online]. [cit. 2021-06-23]. Dostupné z: <https://www.lottehotel.com/global/en/about/lotte-hotel.html>

¹⁰⁷ *Jöksagwan: Lotte čgkwaesö küllöböl kiopkkadži, 50 njön Lotte jöksa*. (Pohled na historii: Od Lotte Confectionery ke globálnímu podniku, 50letá historie Lotte). [online]. [cit. 2021-06-23]. Dostupné z: <http://www.lotte.co.kr/about/history.do>

¹⁰⁸ Samgang Sanöp a Lotte Häm/uju dnes oficiálně spadají pod Lotte pchudŭ (LOTTE Foods)

proniknout i do dalších oblastí, konkrétně do turismu, a to založením *Lotte hotchel* (Hotel LOTTE, 1973) obchodní domy Lotte, *Lotte sjopching* (z angl. LOTTE Shopping, 1979). Nicméně celkové zaměření země na těžký a chemický průmysl v sedmdesátých letech vedlo Lotte k zainvestování i do těchto dvou strategických odvětví a majitelé založili *Lotte kigje kongöp* (LOTTE Machinery Industry, 1973), *Lotte pchaionia* (LOTTE Pioneer, rovněž 1973) a *Honam Sögyuhwahak* (Honam Petrochemical Corporation, 1976, dnes pod názvem *Lotte kchemikchal*, LOTTE Chemical) a *Pchjõnghwa kõnsöl* (Pyeonghwa Engineering & Construction, 1978, dnes jako *Lotte kõnsöl*, LOTTE Engineering & Construction).¹⁰⁹

Díky široké expanzi Lotte v potravinářském průmyslu, vysoké konkurenceschopnosti a diversifikaci do mnoha dalších průmyslových odvětví ve spojitosti s dlouhodobými projekty se již v osmdesátých letech Lotte řadilo mezi deset největších jihokorejských *čäbölü* a i nadále nepřestávalo růst. V těchto letech Lotte dokončilo stavbu jednoho z největších rekreačních komplexů *Lotte woldü* (LOTTE World, 1989), jehož součástí je dnes nejvyšší budova v Jižní Koreji *Lotte woldü tchawö* (LOTTE World Tower, stavba dokončena v roce 2016 a při příležitosti výročí padesáti let od založení *Lotte čegwa* zpřístupněna veřejnosti v 2017). Součástí *Lotte woldü* je ohromný zábavný park, který slouží jako jedna z největších atrakcí pro návštěvníky. Současně byl vybudován *Lotte hotchel Pusan* (LOTTE Busan Hotel, 1984) a centrála *Lotte Mulsan* (LOTTE Corporation, 1982). Také začalo cílit na odvětví špičkových technologií založením *Lotte Kchänon* (LOTTE Canon, 1985, dnes jako *Kchänon Kchoria pidžünisü sollusjõn*, Canon Korea Business Solutions INC) a *Hanguk hudži pchillüm* (Korea Fuji Film, 1980). Opominuta nezůstala ani oblast sportu a v roce 1982 si Lotte pod svá křídla vzalo profesionální baseballový tým *Lotte čaiöñčchü* (LOTTE Giants).¹¹⁰¹¹¹

Během devadesátých let pozastavilo Lotte růst domácích řetězců hotelů a obchodů a zaměřilo se na postupné šíření do zemí východní Asie a USA. Zároveň Lotte získalo v roce 1994 franšizovanou licenci v současnosti japonského 7- Eleven¹¹² (řetězec večerek

¹⁰⁹ *Jöksakwan: Lotte čekwaesö küllöböl kiopkkadži, 50 njõn Lotte jöksa.* (Pohled na historii: Od Lotte Confectionery ke globálnímu podniku, 50letá historie Lotte). [online]. [cit. 2021-06-23].

¹¹⁰ Jako amatérský tým vznikli LOTTE Giants už v roce 1975 pod záštitou Korejské baseballové asociace *Tähan jagu hjöphö* se základnou v Söulu. Od roku 1982 jsou vlastněni společností Lotte.

¹¹¹ *Jöksakwan: Lotte čekwaesö küllöböl kiopkkadži, 50 njõn Lotte jöksa.* (Pohled na historii: Od Lotte Confectionery ke globálnímu podniku, 50letá historie Lotte). [online]. [cit. 2021-06-23].

¹¹² 7- Eleven vznikl v USA, od roku 2005 jej vlastní japonský Seven-Eleven Japan.

se smíšeným zbožím), byla založena *Lotte čongbo tchongsin* (LOTTE Data Communication Company (1996), logistická firma *Lotte lodžisŭtchiksŭ* (LOTTE Logistics, 1996), *Lotte matchŭ* (LOTTE Mart, 1998), *Lotte sinema* (LOTTE Cinema, 1999) a vznikly stránky LOTTE.com.¹¹³

Po roce 2000 Lotte nadále expandovalo s byznysem do zahraničí a obchod jako takový se dlouhodobě upevňoval v zemích jako Rusko, ČLR, Vietnam a Indonésie. Zároveň se Lotte angažovalo v dalších projektech a investovalo do projektů z oblasti biotechnologií, financí a telekomunikací. V roce 2002 založilo *Lotte kchadŭ* (LOTTE Card, společnost vydávající kreditní karty), *Lotte homsjopching* (LOTTE Homeshopping, 2006) a pojišťovnu *Lotte sonhă pohŏm* (LOTTE Insurance, 2007). Po roce 2010 Lotte i nadále čteně investovalo do oblasti turismu, služeb a finančních služeb.¹¹⁴

2.3 Krize v letech 2016-2017 a čínský bojkot

Třebaže se Lotte může z dlouhodobého hlediska pyšnit četnými obchodními úspěchy, roky 2016 a 2017 se pro konglomerát nesly v duchu mnoha nepříznivých událostí. V těchto dvou letech Lotte čelilo obvinění z daňových úniků, které čítaly 76 milionů dolarů, zpronevěry 165 milionů dolarů¹¹⁵ a z úplatků. Skandály jsou propojeny s prezidentkou Pak Kŭnhje a její blízkou přítelkyní Čchŏ Sunsil. Úplatky měly být dány právě výměnou za udělení státní licence pro bezcelní obchod Lotte.¹¹⁶

¹¹³ Jŏksakwan: *Lotte čekwaesŏ kŭllobŏl kiopkkadži, 50 njŏn Lotte jŏksa*. (Pohled na historii: Od Lotte Confectionery ke globálnímu podniku, 50letá historie Lotte). [online]. [cit. 2021-06-23].

¹¹⁴ Ibid. [online]. [cit. 2021-06-23]

¹¹⁵ SETTLEMYER, Eileen. LOTTE CORRUPTION SCANDAL. *Prezi*. [online]. Listopad 2016. [cit. 2021-06-27]. Dostupné z: <https://prezi.com/fynrodmfalv5/lotte-corruption-scandal/?frame=3e387303c8bbbe47ded6e08834ce93294c55176b>

¹¹⁶ Konkrétně se jedná o kauzu, kdy Sin Tongpin, současný generální ředitel Lotte a syn zakladatele firmy, věnoval Čchŏ Sunsil částku 6,5 milionu dolarů v podobě úplatku pro její neziskovou sportovní organizaci K-sports Foundation. Lotte se tak stalo součástí velkého korupčního skandálu, který hýbal KR koncem roku 2016 a začátkem 2017. Tehdy vyšlo na povrch, že Čchŏ Sunsil zneužívala blízkého vztahu s Pak Kŭnhje ve vlastní prospěch a neoficiálně zasahovala do státních záležitostí. Měla snadný přístup k důležitým vládním informacím a v neposlední řadě vyvíjela tlak na velké korejské podniky, od kterých získávala nemalé peníze pro vlastní organizace. Nicméně se nejednalo pouze o Lotte, které se do tohoto skandálu zapletlo, mezi další se řadí *čäbŏly* Hjŏndă, Samsŏng, POSCO, SK Group a CJ Group. Sin Tongpin byl za úplatek pro Čchŏ Sunsil odsouzen ke dvěma a půl roku vězení, byl ale propuštěn v roce 2018. Na Pak Kŭnhje byla podána ústavní žaloba, byla zbavena prezidentské funkce a 6.dubna 2018 odsouzena ke dvaceti čtyřem letům vězení, Čchŏ Sunsil ke dvaceti. Současně je Pak Kŭnhje kritizována za snahy o zásahy do

Nicméně zapletení se do korupčního skandálu propojeného s bývalou prezidentkou Pak Kūnhje nebylo jediným, co Lotte postihlo a v roce 2017 čelilo drsnému obchodnímu bojkotu ze strany ČLR poté, co Lotte poskytlo pozemky pro instalaci amerického protiletadlového raketového kompletu (Terminal High Altitude Area Defense, dále jen THAAD) na území KR, kterému se budu věnovat v následující kapitole.

2.3.1 Pozadí instalace Terminal High Altitude Area Defense a její kontroverze

2.3.1.1 Spor o zavedení

Návrh, který začátkem roku 2016 padl ze strany USA ohledně instalace THAAD na území KR za účelem ochrany země, jejích obyvatel a amerických vojáků v KR proti nebezpečí ze strany KLDŘ v podobě balistických střel, vyvolal bezpočet debat a reakcí jak v politických kruzích, tak i mezi veřejností. Třebaže se nejednalo o první návrh, ten byl předložen už v roce 2014, oficiální debaty o jeho reálně možném zavedení započaly až o dva roky později, a to především v reakci na čtvrtý jaderný test KLDŘ uskutečněný 6. ledna 2016¹¹⁷. Podle tvrzení KLDŘ se jednalo o vůbec první úspěšný test vodíkové bomby. O pravdivosti tvrzení se nicméně vedly dlouhé debaty a závěrem se považuje za pravděpodobné, že se buď skutečně jednalo o vodíkovou bombu, jejíž test byl ale neúspěšný, nebo o bombu jadernou, která byla obohacena o izotopy vodíku. Při těchto debatách byla rovněž posuzována fakta získaná z předchozího testu z února roku 2013, a to především naměřená síla zemětřesení. Nedá se ovšem s určitostí tvrdit, zda se opravdu jednalo o test vodíkové bomby. Následky by ovšem tak či tak byly devastující bez ohledu na to, zda by šlo o vodíkovou bombu, která by byla funkční, nebo o jadernou bombu

historie v rámci dějepisných knih, za pozdní reakci na tragickou událost potopení trajektu Sawöl se středoškolskými studenty a další kauzy. (PARK, Sisoo. Ex-President Park sentenced to 24 years in prison. *TheKoreanTimes*. [online]. Duben 2018. [cit. 2021-06-23]. Dostupné z: https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2018/04/251_246856.html)

¹¹⁷ THAAD on the Korean Peninsula. BACKGROUNDER. *Institute for Security & Development Policy*. [online]. Říjen 2017, str. 3. [cit. 2021-06-27]. Dostupné z: <https://isdp.eu/content/uploads/2016/11/THAAD-Backgrounder-ISDP-2.pdf>

obohacenou o izotopy vodíku¹¹⁸. Nicméně hned následující měsíc po údajném testu vodíkové bomby, vypustila KLDR druhý satelit za využití balistických technologií¹¹⁹.

Test provedený v roce 2016 tedy nejenže oživil debaty ohledně reálné instalace THAAD v KR, k řešení situace na Korejském poloostrově se připojily Spojené národy (OSN) s oficiální rezolucí č. 2270. Ta měla za cíl především posílení sankčního režimu vůči KLDR.

Provedený test byl dle této rezoluce porušením obsahu rezolucí z let předchozích. Ty korespondovaly s jadernými testy učiněnými v letech 2006, 2009 a 2013. Veškeré minulé rezoluce poukazovaly na to, že jaderný program KLDR je výrazným nebezpečím pro mír a stabilitu v regionu a pro jejich zachování je nutné KLDR denuklearizovat, čehož by se mohlo dosáhnout posílením sankcí vůči KLDR¹²⁰.

Základní body rezoluce č. 2270 ve stručnosti zní následovně:

- 1) Test KLDR byl závažným porušením rezolucí z předchozích let¹²¹.
- 2) Je nutné vyhostit diplomaty a další státní příslušníky, kteří se jakýmkoli způsobem podíleli na porušení rezolucí předchozích let¹²².
- 3) KLDR by už neměla provádět žádné další testy, měla by se naopak vyvarovat dalším provokacím a rovněž by měla přerušit veškeré výzkumy spojené s jaderným programem¹²³.
- 4) Je nutné kontrolovat všechny náklady putující z KLDR nebo do ní, a to nehledě na způsob dopravy¹²⁴.
- 5) KLDR by se měla nenávratně vzdát veškerých existujících jaderných zbraní a zbraní masového ničení, a to ověřitelným způsobem¹²⁵.

¹¹⁸ KIMBALL, Daryl G. a Kelsey DAVENPORT. A Fourth North Korean Nuclear Test: *What It Means; What Must Be Done*. *Arms Control Association*. [online]. Leden. [cit. 2021-06-23]. Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/blog/2016-01-06/fourth-north-korean-nuclear-test-what-means-what-must-done>

¹¹⁹ United Nations. Security Council. 7638th Meeting. *United Nations*. [online]. Březen 2016. str. 6. [cit. 2021-06-27]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/ga/search/view>

¹²⁰ United Nations. Security Council. Resolution 2270. Security Council. 7638th Meeting. *United Nations*. [online]. Březen 2016, str. 1. [cit. 2021-06-27]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/ga/search/view>

¹²¹ Resolution 2270. [online]. Březen 2016, str. 2. [cit. 2021-06-27].

¹²² Resolution 2270. [online]. Březen 2016, str. 3. [cit. 2021-06-27].

¹²³ Resolution 2270. [online]. Březen 2016, str. 2. [cit. 2021-06-27].

¹²⁴ Ibid.

- 6) Veškeré členské země OSN by měly zabránit všem případným transferům materiálů a technického vybavení do KLDR, technickému školení, radám, asistenci, které by mohly vést k jakémukoli vzdělávání občanů KLDR v oblasti jaderného výzkumu a v neposlední řadě zabránit finančním transakcím¹²⁶.

Třebaže se všechny členské země účastnily schůze zabývající se otázkou KLDR a jejího jaderného testu a podílely se na finální podobě rezoluce č. 2270, zastupitelé za ČLR a Rusko shodně vznesli jedno konkrétní upozornění, a to směrem k USA. Dle nich by USA mohly krizové situace využít k instalaci THAAD v KR a k tomu se obě země stavěly kriticky. Pokud by dle ČLR k instalaci THAAD na území KR došlo, už tak poměrně vyhrčená situace by se mohla zhoršit jak na poloostrově, tak i v celém regionu. Současně s tím by THAAD narušilo strategickou bezpečnost ČLR a dalších zemí východní Asie a trvale by poškodilo jejich společný cíl, kterým je především udržení míru. Zároveň by přišly vniveč veškeré snahy celé mezinárodní komunity ve snaze o najetí společného politického řešení kritické otázky KLDR. Co se týče uvalených sankcí jako takových, ČLR se neřadila mezi země, které by byly jejich pevnými zastánci. Z jejího úhlu pohledu sankce nepřinesou kýžený výsledek a rezoluce Bezpečnostní rady OSN nemohou vyřešit jaderný problém na poloostrově trvale. K tomu by vedla jediná cesta dialogu a diplomatického vyjednávání. Vyvstalou situaci nazvalo citlivou a zdůrazňovala potřebu obezřetnosti¹²⁷. Rusko uvalené sankce označilo za poměrně drsné a stejně jako ČLR se k nim stavělo skepticky. Rovněž upozorňovalo na fakt, že přijaté sankce mohou pro obyvatele KLDR přinést nepříznivé důsledky v humanitární oblasti. Nicméně bylo zmíněno i to, že chování KLDR určitou reakci vyžaduje a že sankce jsou jednou z možností, které by KLDR mohly dovést zpět k vyjednávacímu stolu¹²⁸. Ohledně THAAD podpořilo Rusko ČLR

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ United Nations. Security Council. 7638th Meeting. [online]. Březen 2016, str. 7-8. [cit. 2021-06-27]

¹²⁸ Od devadesátých let, kdy se KLDR ocitla v nepříznivé ekonomické situaci, se praktikuje politika vyjednávání. Ta představuje to, že když se KLDR vzdá jaderných zbraní a zastaví jaderný výzkum, bude jí poskytnuta humanitární pomoc.

v domněnce, že USA by mohly nepříznivé situace na poloostrově využít, a instalaci THAAD tak tímto ospravedlnit¹²⁹.

I přes oficiální vyjádření nesouhlasu Ruska a ČLR, se USA společně s KR po několika dvoustranných konzultacích dohodly, že k instalaci THAAD na žádost KR přece jen dojde, a to v průběhu roku 2017. Tento fakt byl veřejnosti oznámen tehdejší prezidentkou Pak Künhje 6. července 2016¹³⁰.

USA a KR se ve společném prohlášení z 8.7. 2016 vyjadřují následovně:

„Jaderný výzkum KLDK a její nedávno provedený test představují velké riziko pro ohrožení bezpečnostní stability nejen na Korejském poloostrově, ale v celém asijsko-pacifickém regionu.

KR a USA společně diskutovaly o možnosti instalace THAAD již od února jakožto o kroku vedoucím ke zlepšení obranné pozice korejsko-americké aliance, a především jako o bezpečnostním opatření s hlavním cílem čelit navyšujícímu se nebezpečí ze strany KLDK.

Na základě proběhlých konzultací dospěly Sól a Washington k rozhodnutí pro instalaci THAAD v KR coby ochranného kroku, který povede k zajištění bezpečí Jižní Koreje a jejímu lidu před severokorejskými nukleárními a balistickými střelami a před dalšími zbraněmi masového ničení.

Společná práce mezi USA a KR po měsících přezkoumání potvrdila vojenskou jednotu ohledně zavedení THAAD a v řešení jsou finální přípravy ohledně výběru té nejlepší lokality k instalaci THAAD, a to z toho důvodu, aby byla zaručena jeho co největší funkčnost. To bude posléze předloženo ministrům obrany obou zemí.

KR a USA usilovně řeší otázku operačních procedur, a především pracují na tom, aby instalace THAAD proběhla co nejdříve to bude možné.

Jestliže instalace THAAD na Korejském poloostrově proběhne, bude operovat pouze v případě jaderné hrozby ze strany KLDK a nebude cílit na žádnou třetí zemi.

THAAD se bude podílet na několika vrstevném vojenském obranném systému a posílí společné obranné schopnosti korejsko-americké aliance vůči nebezpečí ze strany KLDK. “¹³¹

¹²⁹ United Nations. Security Council. 7638th Meeting. [online]. Březen 2016, str. 7-8. [cit. 2021-06-27]

¹³⁰ THAAD on the Korean Peninsula. [online]. Listopad 2017, str. 3. [cit. 2021-06-27]

¹³¹ *Sadŭ pŕŕŕchi kjŕlčŕng ihu hanpando čŕngse mit tŕŕng pangan* [Situace na Korejském poloostrově a korespondující protipatření po rozhodnutí o umístění THAAD]. *Korean Institute for National Unification*. [online]. Červenec 2016, str. 22. [cit. 2021-07-9]. Dostupné z: [주 간 \(kinu.or.kr\)](http://kinu.or.kr)

Z jakého důvodu bylo ve společném prohlášení zmíněno, že THAAD nebude cílit na žádnou třetí zemi? Třebaže se zástupce ČLR na oficiální schůzi Bezpečnostní rady OSN vyjádřil tak, že umístění THAAD v KR by mohlo představovat celkové narušení stability v regionu, důvodů k negativnímu postoji, který ČLR ohledně THAAD zaujala, je mnohem více.

THAAD je americký protiletadlový raketový systém vyvinut za účelem zničení vzdušných objektů, v tomto případě především raket krátkého a středního doletu a raket balistických. Má schopnost zasáhnout cíle v dosahu dvou set kilometrů s výškovým zásahem do sto padesáti kilometrů. Sestává ze čtyř základních komponentů, kterými jsou mobilní vypouštěcí zařízení (celkem šest, každé nesoucí osm střel), kontrolní a zároveň řídicí systém a radar, který má možnost detekovat letící rakety v dosahu až jednoho tisíce kilometrů. Nicméně jeho celkový dosah je udáván v měřítku přibližně až dvou tisíce kilometrů¹³². A právě tento radar byl jedním z hlavních důvodů, kvůli kterým Čína vůči THAAD zaujala negativní postoj.

Hned v únoru roku 2016, tedy po zahájení debat mezi KR a USA ohledně THAAD, čínský ministr zahraničí Wáng Yì (úřad od 2013-) reaguje na THAAD, a především promlouvá o monitorovacím rozsahu radaru, který je daleko za potřebou obrany KR vůči hrozbě z KLR, a může tak přímo poškodit strategické bezpečnostní zájmy Číny. Mnoho čínských expertů vzneslo na základě dostupných technických parametrů radaru obavy ohledně jeho možnosti monitorovat jaderné testy prováděné v severovýchodní oblasti Číny a zároveň schopnosti zaznamenat rozmístění jednotlivých raket na jejím území, dávající tak prostor ke špionáži. Na druhé straně ČLR odmítla hned několik nabídek k účasti na schůzkách, během kterých byly řešeny technické parametry THAAD. USA zároveň v neustálé snaze ospravedlnit instalaci THAAD jakožto ochranného mechanismu vůči hrozbě z KLR připomněly přítomnost již dvou radarů stejného typu na území Japonska (2006 a 2013) a jednoho mobilního vypouštěcího zařízení od roku 2003 umístěného na ostrově Guam. Současně jsou USA jakožto partner KR při vzájemné vojenské obraně povinny podpořit a vylepšit obranný systém KR.¹³³ Úhel pohledu ČLR byl nicméně i nadále takový, že celá kauza ohledně THAAD zdaleka není pouze technického rázu a především ohrožuje jak bezpečnostní zájmy ČLR, tak celého regionu.¹³⁴ THAAD povede

¹³² THAAD Theatre High Altitude Area Defense – Missile System. *Army Technology*. [online]. [cit. 2021-06-27]. Dostupné z: <https://www.army-technology.com/projects/thaad/>

¹³³ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA, [online]. Červenec 2017, str. 6-7. [cit. 2021-06-27].

¹³⁴ Ibid. str. 5

akorát k eskalaci problému a k zintenzivnění napětí, či dokonce k možné snaze KLDK i nadále pokračovat ve výzkumu a vyvíjet ještě pokročilejší jaderné zbraně.¹³⁵ Zároveň poskytne pouze minimální obranu proti střelám KLDK. THAAD je navrženo tak, aby zničilo rakety ve vysoké nadmořské výšce, což by vůči raketám krátkého doletu, které dle slov ČLR KLDK při útoku použije spíš, neefektivní. Dosah dvou tisíce kilometrů a schopnost zlikvidování rakety v nadmořské výšce minimálně čtyřiceti kilometrů společně s ohledem na geografické podmínky poloostrova byla z pohledu ČLR akorát neupřímná odpověď na hrozící nebezpečí ze strany KLDK. Protiargumentem USA bylo, že v rámci ohrožení nelze brát v potaz pouze rakety krátkého doletu a THAAD představuje především rozšíření komplexní protiraketové obrany KR. Umístění THAAD dnes totiž doplňuje v Koreji již zavedený raketový systém zvaný Patriot, který je schopen zničit balistické střely a střely s plochou dráhou letu.¹³⁶

Podporu Číně aktivně vyjadřovalo Rusko, které se shodně stavělo k argumentům ČLR a přítomnost THAAD v KR byla viděna jako posílení pozice USA v regionu a podlomení bezpečnost okolních zemí. Co se týče samotné reakce KLDK, ta rozhodnutí o umístění THAAD vnímala jako akt provokace a agrese. Nedlouho po oznámení provedla test balistické střely Pukčuksöng-1 vypuštěné z ponorky, který byl následován dalšími třemi střelami krátkého doletu a dvěma střelami doletu středního. V červenci roku 2017 KLDK v testech pokračovala, mimo jiné testovala i první mezikontinentální balistické rakety. V srpnu stejného roku hrozila vypuštěním raket na americkou vojenskou základnu na ostrově Guam a 3. září provedla šestý nukleární test, údajně mezikontinentální balistické střely nesoucí vodíkovou bombu¹³⁷.

Nicméně THAAD nevyvolalo kontroverzi pouze na mezinárodní půdě, ale i uvnitř samotné KR.

2.3.1.2 Domácí reakce

The Asan Institute provedl sérii několika výzkumů veřejného mínění ve spojitosti s THAAD. V roce 2015, kdy se THAAD dostalo do povědomí veřejnosti, byl uskutečněn první výzkum s tisícem respondentů ve věku devatenácti let, na jehož základě se zjistilo, že přibližně 61,4 % dotazovaných se k THAAD staví pozitivně, 20,3 % negativně a zbývajících účastníci odmítli odpovědět. Po čtvrtém jaderném testu KLDK z roku 2016, se procento

¹³⁵ Ibid. str. 6

¹³⁶ Ibid. str. 5-6

¹³⁷ THAAD on the Korean Peninsula. October 2017. [online]. str. 5. [cit. 2021-07-12]

těch, kteří se k THAAD stavělo kladně, navýšilo na 73,9 %. Nicméně administrativa Pak Kūnhje, které ve souvislosti s THAAD byl vyčítán nedostatek transparentnosti, zároveň rychlost, se kterou k rozhodnutí o zavedení a k výběru místa pro instalaci došlo učinil z THAAD ve společnosti kontroverzní téma.¹³⁸

Oznámení o umístění THAAD vedlo k rozkolu ve společnosti, která se rozdělila dva tábory. Ti, co THAAD schvalovali, zdůrazňovali otázku národní ochrany a bezpečnosti, zatímco ti, co byli proti, upozorňovali, že THAAD negativně ovlivní vztah s ČLR a Ruskem. Současně mluvili o narůstající závislosti na americké armádě a upozorňovali, že THAAD je daleko za rámec smlouvy o vzájemné obraně uzavřené mezi USA a KR¹³⁹. Procento souhlasících se zavedením THAAD kleslo z původních 73,9 na 53,6 %, 36,3 % dotázaných s THAAD nesouhlasilo. V následujících měsících zůstávala čísla prakticky neměnná. Až v listopadu 2016 došlo k pohybu čísel, kdy 46,3 % bylo pro a 45,7 proti THAAD. V této době se začaly objevovat debaty o odložení instalace do momentu, než se k moci dostane nová administrativa.¹⁴⁰

Po impeachmentu Pak Kūnhje na základě jejího korupčního skandálu, se THAAD stalo jedním ze zásadních témat prezidentských voleb 2017. Současný prezident Mun Čäin (2017-) ve své volební kampani mluvil o možném pozastavení instalace THAAD, větším dohledu a transparentnosti v rámci celé akce a o nutnosti znovu zvážit výhody a nevýhody společně s tím, jaký důsledek by rozmístění THAAD mělo pro životní prostředí, přičemž se jeho politická strana k THAAD obecně stavěla kriticky. Na druhé straně Mun avizoval, že pokud KLDR uskuteční šestý nukleární test, realizace THAAD se pravděpodobně stane nevyhnutelným krokem¹⁴¹. A třebaže Mun volal po vyšší transparentnosti, nedlouho poté, co nastoupil do úřadu, instalace jednotlivých částí THAAD nadále pokračovala bez toho, aniž by o nich byla prezidentova administrativa informována¹⁴². To vedlo k sérii interních vyšetřování a k následnému nařízení pozastavit všechny další kroky v rozmisťování

¹³⁸ KIM, Jiyoan., et al. A Shrimp Between Two Whales? Koreans' View of the US-China Rivalry and THAAD. *Asan Institute for Policy Studies*. Issue Brief č. 5. *JSTOR*. [online]. Leden 25, 2017, str. 7. [cit. 2021-07-12]. Dostupné z: <http://www.jstor.com/stable/resrep08165>

¹³⁹ THAAD on the Korean Peninsula. October 2017. [online]. str. 5. [cit. 2021-07-12]

¹⁴⁰ KIM, Jiyoan., et al. [online]. Leden 25, 2017, str. 7-8. [cit. 2021-07-12]. Dostupné z: <http://www.jstor.com/stable/resrep08165>

¹⁴¹ Ibid. str. 5

¹⁴² NOH, K.J. Is the THAAD Missile Crisis in South Korea Escalating? *Dissident Voice*. [online]. Květen 31, 2020. [cit. 2021-07-12]. Dostupné z: <https://dissidentvoice.org/2020/05/is-the-thaad-missile-crisis-in-south-korea-escalating/>

THAAD. Nicméně nadále se negativně vyvíjející situace s KLDK vedla naopak k urychlení celého procesu¹⁴³.

I přes veškerou mezinárodní a domácí kritiku, v březnu roku 2017 začaly USA do KR přesouvat první komponenty THAAD a začaly s instalací. Původní lokalitou pro umístění THAAD byla základna Letectva Korejské republiky v provincii Severní Kjongsang, Söngdžu. Tato oblast byla strategicky vybrána z důvodu obrany měst, zároveň je i místem, odkud by do země v případě útoku vstupovaly americké vojenské posily a odkud by byly dodávány zásoby¹⁴⁴.

Nicméně prvotní volba místa byla změněna na původní golfový klub *čäbölu* Lotte, Lotte Skyhill (rovněž v Söngdžu), které Lotte nabídlo. Výměnou za pozemky elitního golfového klubu pro THAAD byla Lotte poskytnuta půda ve vlastnictví armády na severozápadě Söulu. Ke změně místa vedly protesty obyvatel Söngdžu, během kterých vyjadřovali celkovou nespokojenost s THAAD. Konkrétními body byly ztráta půdy a její poškození, obavy o zdraví místních kvůli radiaci, a především strach z toho, že by se Söngdžu v důsledku přítomnosti THAAD mohlo stát cílem vojenského útoku. Současně poukazovali i na to, že se obávají rizika vzniku společenských problémů v souvislosti s přítomností amerických vojáků. Další aspekt, který se stal terčem kritiky, byl nedostatek komunikace, kdy se místní hejtman o umístění v THAAD v Söngdžu dozvěděl neoficiálně, a to skrze média¹⁴⁵.

Dne 30. září 2016 bylo oznámeno, že THAAD bude rozmístěno na pozemcích elitního golfového klubu, dál od hlavní rezidenční oblasti a ve vyšší nadmořské výšce, díky které by THAAD údajně nemělo představovat natolik velké zdravotní riziko¹⁴⁶.

Navzdory snaze zmírnit obavy v podobě změny lokality, místní v protestech nadále aktivně pokračovali, podepisovali petice, a dokonce si získali i podporu některých politických stran jako *Nodongtang* (Strana práce) a *Noksäktang* (Strana zelených). Dne 6. září 2017, kdy byly do KR dopraveny úplně poslední komponenty THAAD, stovky protestujících se pokusily zablokovat cestu vedoucí k základně, kde měly být komponenty následně nainstalovány¹⁴⁷.

¹⁴³ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. [online]. Červenec 26, 2017, str. 4. [cit. 2021-07-12]

¹⁴⁴ THAAD on the Korean Peninsula. [online]. Listopad 2017, str. 4. [cit. 2021-07-12]

¹⁴⁵ Ibid. 5

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Ibid.

2.3.2 Odvetná reakce Číny po instalaci THAAD

Rozhodnutí a následné umístění THAAD v KR vyvolalo silnou veřejnou kampaň čínské vlády za účelem ekonomické odvety pomocí blokace přístupu klíčových jihokorejských produktů a služeb na čínský trh¹⁴⁸.

Bojkot se dotkl *čäbölü* jako Samsöng, Sinil a LG a některých jejich produktů, především domácích potřeb, které údajně nesplňovaly standardy a neprošly bezpečnostními kontrolami.¹⁴⁹ Zároveň utrpěly i kosmetické firmy zahrnující CJ Lion, Ägjöng (Aekyong), Iaso, AmorePacific, Kolmar Korea, kdy zákaz importu jejich produktů byl odůvodněn změnami provedenými ve složení.¹⁵⁰ Žádný jiný *čäböl* nicméně nebyl tímto přístupem postihnut ekonomickým dopadem natolik, jako tomu bylo v případě Lotte, které pro umístění THAAD poskytlo pozemky. Hned krátce poté, co se stala výměna pozemků veřejně známou informací prostřednictvím médií, zahájila ČLR v průběhu jednoho měsíce sérii investigací provozu a činnosti Lotte v Shànghàii, Běijīngu, Shěnyángu a v Chéngdū. V důsledku toho se Lotte stalo ústředním bodem celé kontroverze opředené okolo THAAD.¹⁵¹

Vzhledem k tomu, že se Lotte pohybuje v několika rozličných odvětvích průmyslu od potravinářství přes finanční služby, IT, petrochemii až po turismus a řadí se mezi jeden z těch největších *čäbölü*, bojkot, kterému čelil, pro něj představoval velké finanční ztráty.¹⁵²

V březnu roku 2017, tedy ve stejný měsíc, kdy do KR začaly být dodávány první komponenty THAAD, byl pozastaven provoz továrny na čokoládu, Lotte Shanghai Foods pod společnou správou Lotte (Lotte Confectionery) a americké Hershey (Hershey Chocolate). Většina produktů byla pro čínský trh, další zase byly určeny na export do

¹⁴⁸ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. [online]. Červenec 26, 2017, str. 7. [cit. 2021-07-13]

¹⁴⁹ PARK, Hyongki. China ups THAAD retaliation against Korean products. *KITA Korea International Trade Association*. [online]. 2017. [cit. 2021-07-23]. Dostupné z: <http://www.kita.org/global/ecoView.do?seq=18756&searchWrd=china&pageIndex=8>

¹⁵⁰ YOON, Jayoung. China bans imports of 19 Korean cosmetics. *KITA Korea International Trade Association*. [online]. 2017. [cit. 2021-07-23]. Dostupné z: <http://www.kita.org/global/ecoView.do?seq=18680&searchWrd=china&pageIndex=9>

¹⁵¹ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. [online]. Červenec 26, 2017 str. 7. [cit. 2021-07-13]

¹⁵² Ibid.

Malajsie a jiných jihoasijských zemí. Odůvodněním pro pozastavení výroby bylo údajné hrubé porušení pravidel země týkajících se protipožárních opatření¹⁵³.

Počátkem dubna 2017 Lotte oznámilo, že kvůli závažným porušením bezpečnostních opatření daných zákonem, bylo zavřeno celkově šedesát tři z devadesáti devíti podniků, převážně obchodů sítě Lotte Mart. Tyto akce byly současně doprovázeny četnými útoky čínských státních médií směřovanými přímo na Lotte s jasným požadavkem, aby *čabŏl* od dohody ohledně pozemkové výměny odstoupil, jinak bude muset čelit tvrdým ekonomickým dopadům¹⁵⁴.

Hlas médií byl doprovázen častými vlnami protestů ze strany veřejnosti. Ty nakonec přispěly k tomu, že podniky, které se obvinění z porušení bezpečnostních restrikcí vyhnuly, a jejichž činnost tudíž nebyla pozastavena čínskými autoritami, byly v důsledku nízkého odbytu zboží rovněž donuceny zavřít¹⁵⁵. Nejružnější fotografie pořízené během protestů před jednotlivými podniky a obchody Lotte obletěly čínská média, podněcující akorát k protestům dalším, a to ve snaze neoficiálně vyzvat čínskou společnost k bojkotu jak jihokorejských produktů a služeb, tak především *čabŏlu* jako takového. Veřejnost vnímala poskytnutí pozemků pro THAAD jako podporu projektu ze strany Lotte, tudíž musí Lotte z ČLR zmizet a zároveň mělo posloužit jako odstrašující případ do budoucna pro ty, kdo by chtěli ohrožit národní zájmy země.¹⁵⁶

Deník Shanghaiist upozornil v článku z 5. května 2018 na videa, která se šíří na internetu a ukazují, že, do protestů byly zapojeny i děti základních škol, které podle jejich učitelů skandovaly anti-korejská a anti-Lotte hesla ve znění, aby Lotte opustilo ČLR a aby došlo k bojkotu korejských produktů. Na sociální síti Twitter se objevila fotografie, kde učitelka svým malým studentům na tabuli ukazuje korejské potraviny, které si mohou koupit a které ne.¹⁵⁷ Počet uzavřených podniků se důsledkem protestů a malého odbytu

¹⁵³ LEE Hyosik, China suspends Lotte's chocolate plant. *TheKoreaTimes*. [online]. Březen 2017. [cit. 2021-07-12]. Dostupné z: https://www.koreatimes.co.kr/www/tech/2021/05/693_225346.html?fa

¹⁵⁴ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. [online]. Červenec 26, 2017, str. 7. [cit. 2021-07-13]

¹⁵⁵ NORRIS, Thomas Christopher. *Chicken, Beer, and Missiles: Chinese Retaliations against South Korea During the THAAD Security Crisis*. South Korea, Seoul, Gwanak-gu, Diplomová práce. Seoul National University. *S-Space SNU Open Repository*. [online]. 2019, str. 16. [cit. 2021-07-13] Dostupné z: <https://s-space.snu.ac.kr/handle/10371/150924?mode=full>

¹⁵⁶ Ibid. [online]. 2019, str. 17-19. [cit. 2021-07-13]

¹⁵⁷ TAN, Kenneth. Chinese primary school students are being brainwashed into boycotting South Korean snacks. *Shanghaiist*. [online]. Květen 5, 2018. [cit. 2021-07-13]. Dostupné z: http://shanghaiist.com/2017/03/13/chinese_children_boycott_lotte/

zboží postupně vystoupal až na sedmdesát pět¹⁵⁸. Je nutné podotknout, že bojkotem netratilo pouze Lotte, ale pochopitelně i jeho zaměstnanci, kteří ze dne na den začali přicházet o práci. Týkat se to mělo až přibližně dvaceti tisíců čínských občanů¹⁵⁹.

V dubnu 2017 KR v důsledku nepříznivých ekonomických dopadů poslala *Kukka kisul pchjodžunwŏn* (Korean Agency for Technology and Standard) formální stížnost WTO ve které upozorňuje na odvetnou ekonomickou reakci ČLR¹⁶⁰. WTO se zabývá především stanovováním pravidel pro férový globální obchod a má za cíl rovnost v rámci otevřeného trhu. Podporuje potřeby rozvojových zemí a současně urovnává obchodní spory mezi jejími členy¹⁶¹.

V reakci na stížnost mluvčí ministra zahraničí ČLR Wáng Yiho uvedla, že sice podporují normální obchod a další výměny mezi ČLR a KR, nicméně aby to fungovalo, je nutné mít pozitivně odpovídající základnu ve veřejném mínění¹⁶², pravděpodobně odkazující na protestní akce veřejnosti v různých regionech ČLR. Celý problém byl prezentován tak, že škody, které byly Lotte napáchány a stav, ve kterém se jihokorejský byznys v ČLR ocitl, je daleko za hranicemi kontroly státu a jeho ruce jsou svázány v důsledku sentimentu domácí veřejnosti, která tak vyjadřuje nespokojenost s THAAD¹⁶³.

Aby se problematika THAAD dotkla co největšího spektra lidí, čínská Komunistická liga mládeže¹⁶⁴ oslovila rapovou skupinu CD Rev, známou také jako Chengdu Revolution, aby vytvořila hip-hopovou píseň, která by oslovila mladé a sjednotila je v myšlence odporu vůči THAAD. Píseň byla vydaná společně s videoklipem v květnu 2017 pod názvem No THAAD.¹⁶⁵ Text kritizuje ex-prezidentku Pak Kūnhje a její přetvářky a zároveň odkazuje na její kontroverze. O Jižní Koreji text referuje jako o malém sousedovi, na nějž je jeho velký bratr našťvaný a že to, co teď Korea podniká, ji rozerve. Následně se ptá, proč si Korea nevybrala Čínu, a raději volila strýčka Sama jako spojence. Refrén pokládá otázku, zda si snad Čína měla za takové situace zvolit mlčení a deklaruje,

¹⁵⁸ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. [online]. Červenec 26, 2017, str. 7. [cit. 2021-07-13]

¹⁵⁹ NORRIS, Thomas Christopher. [online]. 2019, str. 17. [cit. 2021-07-13]

¹⁶⁰ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. [online]. Červenec 26, 2017, str. 8. [cit. 2021-07-13]

¹⁶¹ About WTO. The WTO. [online]. [cit. 2021-07-13] Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm

¹⁶² MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. [online]. Červenec 26, 2017, str. 8. [cit. 2021-07-13]

¹⁶³ NORRIS, Thomas Christopher. [online]. 2019, str. 22-23. [cit. 2021-07-17]

¹⁶⁴ Mládežnické hnutí Číny ve věkové kategorii od čtrnácti do dvaceti osmi let vedené Čínskou komunistickou stranou.

¹⁶⁵ NORRIS, Thomas Christopher. [online]. 2019, str. 22-23. [cit. 2021-07-17]

že touto písní dávají celému světu najevo svůj zamítavý postoj k THAAD.¹⁶⁶ Zároveň ale jedna část písně odkazuje na virální video ženy, která v jedné čínské pobočce obchodu Lotte Mart ničila zboží, konzumovala jej, lepila žvýkačky na lahve s nápoji a video zakončila vulgárním gestem směřovaným na Lotte. Píseň toto jednání ukazuje v negativním světle, dávající tak nepřímý apel na to, aby lidé v rámci svých protestních projevů byli zdrženlivější.¹⁶⁷

Další oblast, která byla bojkotem zasažena, bylo odvětví zábavního průmyslu. To se týkalo mnoha osobností populární kultury zahrnující korejské zpěváky a herce, kteří byli bez udání konkrétních důvodů blokováni.¹⁶⁸ Setkání s fanoušky stejně jako koncerty a další vystoupení byly rušeny či posouvány na dobu neurčitou, zakročilo se proti najímání korejských herců do čínských dramát a programy, v nichž měli korejské slavné osobnosti vystupovat, neměly zaručeno, že budou schváleny, a tudíž vysílány.¹⁶⁹ Státem vlastněná televize China Central Television (CCTV) měla dokonce zakázáno vysílat veškeré korejské filmy, seriály a zábavní show.¹⁷⁰ V televizích současně docházelo k cenzuře reklam Lotte a k celkové snaze zabránit jeho jakékoli přítomnosti na televizních obrazovkách, jako se tomu stalo i v případě korejské golfistky Kim Hjerin, jejímž sponzorem je právě Lotte. Ta během profesionálního golfového turné v čínském Hěikou v březnu roku 2017 byla během hry kvůli své kšiltovce s výrazným červeným nápisem Lotte kamerami zabírána pouze od pasu dolů a když se potvrdila její výhra, na obrazovkách ji bylo možné zpozorovat pouze z dálky, aby byl nápis na její čepici špatně viditelný. Ve stejném měsíci pak byla zrušena společná golfová akce Korejské profesionální golfové asociace a Čínské golfové asociace, která se měla konat v KR.¹⁷¹ Zároveň byla zrušena společná umělecká výstava k oslavě výročí dvaceti pět let korejsko-čínských vztahů, na které ČLR nakonec odmítla participaci, což poukazuje na to, že vzájemné přátelské vztahy se opravdu ocitly na bodu mrazu.¹⁷²

¹⁶⁶ China.org.cn. Chinese rappers say "No" to THAAD. *Youtube*. [online]. 3.5. 2017. [cit. 2021-07-17]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=9p0nQdvHOOo>

¹⁶⁷ Shanghaiist. Chinese woman vandalizes Lotte supermarket in the name of 'patriotism'. *Youtube*. [online]. 14.3. 2017. [cit. 2021-07-17]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=GDuR5dDPRbw>

¹⁶⁸ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. [online]. Červenec 26, 2017, str. 7. [cit. 2021-07-17]

¹⁶⁹ NORRIS, Thomas Christopher. [online]. 2019, str. 11. [cit. 2021-07-17]

¹⁷⁰ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. [online]. Červenec 26, 2017, str. 7. [cit. 2021-07-17]

¹⁷¹ NORRIS, Thomas Christopher. [online]. 2019, str. 15. [cit. 2021-07-17]

¹⁷² Ibid. str. 13.

Dalším, co zásadně utrpělo, byl turismus. ČLR odmítla žádosti od korejských aerolinek o rozšíření leteckých spojů mezi oběma zeměmi a v březnu roku 2017 Chinese National Tourism Administration nařídila cestovním kancelářím přestat prodávat turistické zájezdy do Jižní Koreje, což bylo pro korejský turistický průmysl velkým zásahem. Na základě dat korejské turistické organizace *Hanguk kwangwang kongsa* návštěvníci z ČLR sčítali během roku 2016 celkově 47 % ze všech turistů vstupujících na území KR. Data z června roku 2017 ukázala, že Jižní Koreu navštívilo přibližně 255 000 čínských turistů, kdežto o rok dříve KR navštívilo 758 500.¹⁷³

Spor ohledně THAAD nicméně nevedl pouze k ekonomické odvetě v různých průmyslových oblastech. Dalším z prostředků kampaně, která měla KR donutit k tomu, aby změnila názor a od THAAD nakonec upustila, bylo několik kybernetických útoků směřovaných na jihokorejskou vládu, armádu, zpravodajské služby, konglomeráty a další nejmenované komerční subjekty¹⁷⁴. Mezi zasažené se řadilo i Lotte, konkrétně oficiální čínské webové stránky Lotte duty-free, které následkem útoku byly od března roku 2017 nefunkční po dobu více jak dvou měsíců¹⁷⁵.

Bezpečnostní firma sídlící v USA, FireEye, prohlásila, že zvýšený počet útoků zaznamenaných během několika týdnů následujících po oznámení rozhodnutí o umístění THAAD byl bez pochyby bezprostřední reakcí na vyvstalou situaci¹⁷⁶, třebaže obě země v roce 2015 uzavřely dohodu o vzájemné kybernetické bezpečnosti¹⁷⁷.

V souvislosti s útoky byly označeny dvě skupiny hackerů, Tonto team a APT10, obě napojeny na čínskou armádu. Tonto team je zároveň spojován i s útoky na jihokorejskou vládu, média a armádu z roku 2012¹⁷⁸, APT10 pro změnu s kybernetickými

¹⁷³ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. [online]. Červenec 26, 2017, str. 7. [cit. 2021-07-17]

¹⁷⁴ HODGSON, Quentin E., et al. *Fighting Shadows in the Dark: Understanding and Countering Coercion in Cyberspace*. Santa Monica. CA: RAND Corporation, [online]. 2019, str. 21. [cit. 2021-07-15], Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2961.html

¹⁷⁵ MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. [online]. Červenec 26, 2017, str. 7. [cit. 2021-07-15]

¹⁷⁶ HODGSON, Quentin E., et al. [online]. 2019, str. 21. [cit. 2021-07-15].

¹⁷⁷ CHENG, Jonathan a Josh CHIN. China Hacked South Korea Over Missile Defense, U.S. Firm Says. *The Wall Street Journal*. [online]. Duben 21, 2017. [cit. 2021-07-15], Dostupné z: <https://www.wsj.com/articles/chinas-secret-weapon-in-south-korea-missile-fight-hackers-1492766403>

¹⁷⁸ Útoky jsou spojovány s čínskou hackerskou kampaní v roce 2011 a začátkem roku 2012. Útoky byly identifikovány japonsko-americkou bezpečnostní firmou Trend Micro, Tonto team byl později označen za viníka kybernetickou bezpečnostní organizací FireEye. CHASTAIN, Mary. China Using Hackers to Target U.S. Missile Defense in South Korea. *Legal Insurrection*. [online]. Duben 21, 2017. [cit. 2021-07-23].

útoky z roku 2018¹⁷⁹, kdy v KR probíhala zimní olympiáda. Tyto skupiny údajně operovaly společně s dalšími skupinami či jednotlivci fungujícími nezávisle na vládě-a bez důležitých oficiálních kontaktů, tzv. „hacktivisty“, kteří pro demonstraci názorů, v tomto případě tedy nesouhlas s umístěním THAAD, užívají internetu a rovněž se podíleli na útocích směřovaných na jihokorejské instituce a Lotte. Jmenovitě to byli Panda Intelligence Bureau a Denounce Lotte Group¹⁸⁰.

Nicméně ČLR veškerá obvinění z kybernetické špionáže popřela a naopak tvrdila, že ona sama je dlouhodobou obětí kybernetických útoků, které nebyly nijak blíže specifikovány. Třebaže se neprokázaly žádné oficiální požadavky směřované na útoky a špionáž, je zde ve spojitosti s eskalujícím veřejným odsuzováním THAAD prostor k zamyšlení nad tím, v jakou dobu se četnost útoků navýšila a na jaké orgány a subjekty útoky cílily¹⁸¹. Je malá pravděpodobnost, že útoky jako takové by reálně ovlivnily konečné rozhodnutí o rozmístění THAAD, spíš byly prováděny za účelem získání důležitých interních informací.

Čínská vláda nikdy oficiálně neuznala žádnou odvetnou akci mířenou na Lotte a obecně na jihokorejské produkty a služby, uzavření jednotlivých podniků Lotte Čína ospravedlnila tím, že šlo pouze o bezpečnostní opatření a rutinní vyšetřování, díky kterému bylo zjištěno, že Lotte hrubě porušuje bezpečnostní pravidla stanovená zákonem.¹⁸²

Lotte se zprvu k bojkotu stavělo pasivně v naději, že se vztahy mezi KR a ČLR brzy zlepší. Ale vzhledem k tomu, že se situace stále nezlepšovala, přistoupilo se k několika sériím snah získat čínské zákazníky zpět. V obchodech a v jejich vitrínách byly vyvěšené cedule se slovy: „Rozumíme vám, takže počkáme.“ Sin Tongpin při rozhovoru pro The Wall Street Journal uvedl, že miluje Čínu. S přibývajícím časem a neustupující odvetnou reakcí však bylo složité obchod v Číně udržet a v září 2017 byl oznámen plán

Dostupné z: <https://legalinsurrection.com/2017/04/china-using-hackers-to-target-u-s-missile-defense-in-south-korea/>

¹⁷⁹ Kybernetické útoky byly směřované na oficiální webové stránky v důsledku čehož si jednotlivci nemohli tisknout vstupenky a připojit se na síť Wi-Fi během otevíracího ceremoniálu, čímž byla ztížena práce reportérů. RASCAGNERES, Paul a Martin LEE. Who Wasn't Responsible for Olympic Destroyer? *Talos*. [online]. Únor 26, 2018. [cit. 2021-07-23]. Dostupné z: <https://blog.talosintelligence.com/2018/02/who-wasnt-responsible-for-olympic.html>

¹⁸⁰ CHENG, Jonathan a Josh CHIN. [online]. Duben 21, 2017. [cit. 2021-07-15].

¹⁸¹ HODGSON, Quentin E., et al. [online]. 2019, str. 21. [cit. 2021-07-15].

¹⁸² MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. [online]. Červenec 26, 2017, str. 8. [cit. 2021-07-17]

ohledně stáhnutí se z Číny.¹⁸³ Po tomto rozhodnutí se Lotte rozhodlo zaměřit na Indonésii s čtyřiceti třemi pobočkami Lotte Mart, a především na Vietnam, kde na trh vstoupilo s řetězcem fastfoodu Lotteria už v roce 1998. K roku 2017 bylo ve Vietnamu v provozu dvě stě osm poboček Lotteria, jedenáct obchodů Lotte Mart, Lotte Shopping, Lotte Cinema a Lotte Hotel.¹⁸⁴

Třebaže situace nevypadala vůbec nadějně, se zvolením Mun Ččina v květnu roku 2017 se postupem času začalo projevovat menší uvolňování napětí mezi oběma zeměmi, především tedy ze strany ČLR, která začala nepatrně polevovat v odvetné politice za THAAD.¹⁸⁵ I přestože všechny obchody Lotte zůstávaly i nadále zavřeny, byly na červen obnoveny tři korejské muzikály, korejská populární hudba začala být znovu přístupná na čínské hudební aplikaci QQ Music a zároveň byly obnoveny lety z Číny do Jižní Koreje.¹⁸⁶ Nicméně dle dat Hyundai Research Institute, kauza THAAD stála KR 7,5 miliard amerických dolarů.¹⁸⁷

Tím zásadním krokem, který vedl k této pozitivní změně, bylo prohlášení ministryně zahraničí Kang Kjõnghwa (úřad 2017-2021), že administrativa Mun Ččina deklarovala o žádném dalším rozšíření THAAD, z čehož postupně vyplynuly tzv. „tři ne“.¹⁸⁸ „Tři ne“ znamenaly: žádné další rozšíření kompletu THAAD, žádná účast KR v americké raketové obranné síti a žádné uzavření trilaterální vojenské aliance s USA a s Japonskem. V důsledku těchto tří ne z 31. října 2017 oznámily Běijing a Sõul kroky k obnově bilaterálních vztahů.¹⁸⁹

Prezident Mun je nicméně dlouhodobě kritizovaný za jeho pro-čínský postoj a snahu vybudovat s Čínou pevné vazby a udržet si dobré vztahy s USA. Partnerství s Čínou je však pro KR důležité jak z hlediska vzájemného obchodu, tak z bezpečnostního hlediska

¹⁸³ ALUMNI, Josh. Lotte at the Whim and Mercy of Chinese Nationalism. *Technology and Operation Management*. [online]. Listopad 15, 2017. [cit. 2021-07-23]. Dostupné z: <https://digital.hbs.edu/platform-rctom/submission/lotte-at-the-whim-and-mercy-of-chinese-nationalism/#>

¹⁸⁴ SOHN, Ilson. Lotte to buy Vietnamese credit card co, shifting focus from China to Vietnam. *KITA Korea International Trade Association*. [online]. Září 9, 2017. [cit. 2021-07-23]. Dostupné z: <http://www.kita.org/global/ecoView.do?seq=19664&searchWrd=china&pageIndex=4>

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ HODGSON, Quentin E., et al. 2019, str. 20-21

¹⁸⁸ NORRIS, Thomas Christopher. [online]. 2019, str. 49. [cit. 2021-07-17]

¹⁸⁹ HODGSON, Quentin E., et al. 2019, str. 21

a současně v otázce denuklearizace KLDR.¹⁹⁰ Jedním z důvodů, pro které je Mun ve spojitosti s Čínou rovněž kritizován, je pandemie Covidu 19. Nejenže pandemie nepříznivě ovlivnila ekonomické vazby, kdy mnoho čínských továren bylo dlouhodobě zavřeno, současně se dotkla i společnosti, což vyústilo k četným sociálním problémům a nezapomenutá kauza THAAD a ekonomická opatření směřovaná nejen na Lotte, jen prohloubila proti čínské nálady.

Z celé kauzy ohledně THAAD vyplývá, že ČLR se nebojí přejít k ekonomickým opatřením a může vést k potenciálně agresivnímu chování při pocitu ohrožení jejích národních a bezpečnostních zájmů, což je relevantní především pro země asijsko-pacifického regionu, kde jsou obchodní sítě úzce provázány.¹⁹¹ Nicméně se nejedná o jedinou kauzu bojkotu, která KR zasáhla. Od roku 2019 se mezi sebou navzájem bojkotovaly KR a Japonsko, i se do značné míry týkalo *čäbölü*, pro které je dovoz některých materiálu nezbytný. Japonsko zpřísnilo kontroly vývozu důležitých součástí klíčovým jihokorejským firmám pro výrobu polovodičů a displejů. Zároveň byla KR odstraněna z tzv. whitelistu, ze seznamu zemí, které se těší pozici oblíbených obchodních partnerů Japonska. V reakci na to Jihokorejci bojkotovali japonské zboží a rušili zájezdy do Japonska. Důvod restrikcí, které Japonsko na export uvalilo, lze nalézt v historii a neochota Jihokorejců dějinné spory jednou pro vždy ukončit. Restrikce měly být cestou, jak KR přimět k dialogu a řešení, vedly však spíš k ekonomické válce, kterou byl vzájemný konflikt označován.¹⁹²

¹⁹⁰ CHOO, Jaewoo. South Korea's China policy. EAI Background Brief. č. 1534. [online]. Květen 28, 2020, str. 1. [cit. 2021-07-27]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/10ZQJtqToSRQ4cxrbxrIP9z-Is7efWuVB/view?fbclid=IwAR2-HTKxeVwTi2vyIxBEDMtt_Dpmm-q7heNU2pZ-zWzM8Ak2pwkIFQHvpng

¹⁹¹ HODGSON, Quentin E., et al. 2019, str. 21

¹⁹² KIM, Catherine. The escalating trade war between South Korea and Japan, explained. *Vox*. [online]. Spen 9, 2019. [cit. 2021-07-23]. Dostupné z: <https://www.vox.com/world/2019/8/9/20758025/trade-war-south-korea-japan>

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zmapovat vývoj jihokorejských konglomerátů, tzv. *čäbölŭ* a v jejich kontextu poukázat na to, co za rizika obnáší ekonomické sbližování a spolupráce s Čínou. Vzhledem k tomu, že je Čína největším obchodním partnerem KR a *čäbölŭ* jsou velmi důležitou součástí jihokorejské ekonomiky, reflektovala jsem rizikový faktor obchodování s Čínou právě na nich, konkrétně tedy na konglomerátu Lotte.

Celá první kapitola je věnována vývoji *čäbölŭ*, jejich dosahu, a především propojenosti se státem, se kterým navázaly úzkou spoluprací. V rámci ekonomického rozvoje KR sehrály *čäbölŭ* klíčovou roli a realizace Pak Čöngghüiho ambiciózních ekonomických cílů by bez nich nebyla možná. *Čäbölŭ* a stát se proto díky vzájemné spolupráci staly garantem úspěchu toho druhého. A třebaže drtivá většina *čäbölŭ* vznikla za éry I Süngmana, kdy se jim dostávalo stejně jako za Pak Čöngghüiho preferenčního zacházení, ve spojitosti s nimi se mluví především právě o Pak Čöngghüim. Z toho důvodu bylo složité dohledávat informace o tom, jak *čäbölŭ* za I Süngmana fungovaly, alespoň mnou nalezené a užité zdroje jich příliš neobsahovaly. Na druhé straně, éra Pak Čöngghüiho pro *čäbölŭ* představovala zlatou dobu a s rychle rozvíjející se ekonomikou se rapidně rozvíjely i ony. Není proto divu, že Pak Čöngghüi a *čäbölŭ* jsou tématem, které je na zdroje velmi bohaté a bez pochyb je to období, které si zaslouží pozornost.

Zajímavým bodem ve spojitosti s *čäbölŭ* a státem je korupce. V práci jsem ji zmínila pouze okrajově na pár konkrétních případech, nicméně je to téma, které mě při psaní zaujalo a do budoucna je dle mého úhlu pohledu něčím, co by bylo vhodné k podrobnějšímu rozpracování.

Na začátku druhé kapitoly jsem se zaměřila na vývoj diplomatických a obchodních vztahů Číny a KR. Cílem KR bylo sblížit se se socialistickými zeměmi, konkrétně s Ruskem a Čínou s myšlenkou, že navázání úzkých vztahů právě s těmito dvěma tradičními partnery KLR, by mohlo vést k pozitivnímu efektu v politických vztazích regionu a případně řešit problematickou situaci na poloostrově. Nicméně Čína dlouhodobě odmítala navázat oficiální spolupráci a diplomatické vztahy z obav o poškození vztahů s Ruskem a KLR. Postupně se však rozvíjel nepřímý obchod a Čína se pro KR brzy stala důležitým exportním místem. Diplomatické vztahy byly navázány až v roce 1992, nedlouho po rozpadu Sovětského svazu a během nepříznivé ekonomické situace v KLR. Obchod mezi Čínou a KR se od navázání oficiální spolupráce nadále příznivě rozvíjel. Tomu přispělo

otevření se Číny pro zahraniční investory, kdy vytvořila speciální ekonomické zóny, které oslovily i *čäboly*, mezi něž patřil i konglomerát Lotte. Mým původním záměrem bylo věnovat se působení Lotte v Číně více dopodrobna, nicméně kauza, kterou jsem si zvolila pro názornou ukázkou rizika obchodování s Čínou, mě při psaní svedla k otázce a k podrobnému řešení mezinárodních vztahů, jimž jsem se v případě kauzy Lotte věnovala více, než jsem plánovala, a značná část práce se proto od *čäboly* lehce vzdálila. Naproti tomu, celá kauza vznikla právě v důsledku mezinárodní krize a vysvětlit, proč k bojkotu *čäboly* došlo, pro mě bylo stěžejním.

Čína THAAD vnímala jako ohrožení sebe samé a mluvila o snaze USA Čínu špehovat, čímž by tak narušily bezpečnostní zájmy země. Poukazovala na nedostatky, které THAAD má a za hlavní problém označila radar, který je součástí kompletu. Vzhledem k nespokojenosti a veškerým upozorněním, které Čína vznesla, se pravděpodobně dalo očekávat, že pokud k instalaci THAAD na území KR skutečně dojde, Čína to jen tak nepřehlédne a povede to z její strany k reakci, otázkou ovšem bylo k jaké.

Výměna pozemků, k níž v rámci instalace THAAD mezi státem a Lotte došlo, mě přivedla k myšlence, zda to byl stát, kdo Lotte oslovil, či to bylo naopak Lotte, které přišlo s nabídkou poskytnout pro rozsáhlý komplet pozemky. V mnoha zdrojích, které jsem prošla, jsem ale tuto informaci nedohledala. Ve všech se psalo to, že došlo k výměně pozemků, z jaké strany ovšem proběhla iniciace, zmíněno nebylo. Pouze jediný zdroj uvedl stát za iniciátora výměny, nicméně jsem tuto informaci nedokázala ověřit v dalších zdrojích, a z toho důvodu jsem ji do stěžejní části práce nezakomponovala.

Angažovanost Lotte nepřinesla nic dobrého a společnost se stala terčem odvetné reakce Číny. Bojkot, ke kterému došlo ze strany státu uzavíráním poboček řetězce Lotte Mart a ze strany veřejnosti na základě četných popudů médií, Lotte nakonec dovedlo k rozhodnutí se z čínského trhu stáhnout. Současně s Lotte utrpělo škody i několik dalších *čäboly*, nebyly ale natolik zdrcující. Odvetná reakce zasáhla turismus a kulturu, dotkla se i sportu. Zároveň KR čelila kybernetickým útokům „hackivistů“ a dvou čínských hackerských týmů. Bylo zřejmé, že vzájemné vztahy jsou na bodu mrazu. Obchody byly postupně uzavírány pro porušování bezpečnostních pravidel stanovených zákonem a veřejnost odmítala kupovat produkty Lotte. Vše nakonec vedlo k tomu, že se Lotte v září 2017 rozhodlo z čínského trhu stáhnout.

I když byl bojkot směřovaný především na Lotte, dotkl se i dalších *čäboly*, zároveň oblasti turismu, sportu a kultury. Pro Jižní Koreu, pro kterou je Čína dlouhodobě tím největším obchodním partnerem, to znamenalo velké finanční ztráty. Nutné je rovněž

zmínit, že s ekonomickou odvetou čelila ze strany Číny i četným kybernetickým útokům. Situace proto po velmi dlouhou dobu nevypadala vůbec nadějně, na podzim roku 2017 ale Čína a Jižní Korea oznámily kroky, které povedou k obnově vzájemných vztahů. Tím zásadním, co vedlo ke změně politiky Číny, byly tzv. „tři ne“. Administrativa prezidenta Mun Ččina se vyjádřila, že již nedojde k žádnému dalšímu rozšíření kompletu THAAD, nenaváže se trilaterální vojenská spolupráce s USA a Japonskem a Jižní Korea se nebude angažovat v americké raketové obranné síti. A třebaže došlo ke snahám o nápravu vztahů, čínská vláda se nikdy oficiálně k odvetné ekonomické akci mířené na Jižní Koreu za THAAD nepřiznala.

Ke zlepšování situace došlo až se zvolením prezidenta Mun Ččina, kdy restriktce vůči KR začaly trochu polevovat. Jak se nicméně ukázalo, bojkot Lotte a dalších jihokorejských firem a služeb nebyl jediným případem bojkotu, který Jižní Koreu a *čäböly* zasáhl, jelikož podobná situace se odehrála s Japonskem v důsledku konfliktu, jehož kořeny sahají hluboko do minulosti. Japonsko zpřísnilo restriktce exportu, což dost nepříjemně ovlivnilo *čäböly* a bojkot se měl stát prostředkem, který měl KR přivést k vyjednávání a k řešení dlouholetých historických křivd.

Závěrem lze konstatovat, že ekonomická odveta v podobě jednostranného či oboustranného bojkotu představuje jakousi páku, politický prostředek k tomu, jak prosadit své vlastní zájmy. V případě Číny a KR to z mého úhlu pohledu bylo spíše potrestání za to, že KR přehlížela otevřený nesouhlas, který Čína vůči THAAD vyjadřovala, a proto se uchýlila k odvetné reakci v podobě bojkotu. Vzhledem k tomu, že si jsou obě země sobě navzájem těmi největšími obchodními partnery, byla si Čína určitě vědoma, že tímto krokem bude KR výrazně zasažena. Prokazatelnému účinku bojkotu rovněž napomohla široká medializace a veřejnost hromadně odmítající korejské produkty a služby. Myšlenka Davida Mitranyho je sice taková, že vzájemné vztahy mezi zeměmi je lepší navazovat v méně kontroverzních odvětvích, jako je na příklad ekonomika, a teprve poté se zaměřit na diplomacii, která na základě již utužených vztahů a kontaktů bude z teoretického hlediska jen vzkvétat, nicméně je zřejmé, že propojenost mezi obchodními vztahy a politikou je nezpochybnitelná a může v případě rozkolu vyústit v podobné kauzy.

Seznam zkratek

KR - Korejská republika

KLDR - Korejská lidově demokratická republika

ČLR - Čínská lidová republika

WTO - Světová obchodní organizace

OSN - Spojené národy

SCAP - Supreme Commander for the Allied Powers

ECA - Economic Co-operation Administration

EPB - Economic Planning Board

USAMGIK - The United States Army Military Government in Korea

THAAD - Terminal High Altitude Area Defense

FKI - Federation of Korean Industries

KCCI - Korean Chamber of Commerce and Industry

MITI - Japanese Ministry of Trade and Industry

CCTV - China Central Television

Seznam literatury

Prameny

CHANG, Seajin. *Financial Crisis and Transformation of Korean Business Groups: The Rise and Fall of Chaebols*. Cambridge University Press, 2003. ISBN: 1139440071

KIM, Yuntae. *Bureaucrats and Entrepreneurs: The State and the Chaebol in Korea*. Jimoondang, 2008. ISBN: 8988095324

KIM, Kwangsuk a Joonkyung PARK. *Sources of Economic Growth in Korea: 1963-1982*. Seoul, Korea: Korea Development Institute, 1985. ISBN: 554358

Odborná literatura

ECKERT, Carter J., ed. *Dějiny Koreje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Dějiny států, 2001. ISBN: 9788071065

KIM, Byungkook a VOGEL Ezra F. *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea*. Harvard University Press, 2011. ISBN: 0674058208

KIM, Kihl. *Political Change in South Korea*. New York: Korean PWPA, Inc. Paragon House, 1988. ISBN: 153502059

LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a Markéta POPA, ed. *Made in Korea*. V Praze: Nová vlna, 2018. ISBN: 978-80-858-4585-3

LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a Markéta POPA, ed. *Made in Korea II*. V Praze: Nová vlna, 2019. ISBN: 978-80-85845-94-5

MITRANY, David. *A Working Peace System. An Argument for the Functional Development of International Organization*. London: Royal Institute of International Affairs. Oxford University Press. *Oxford Academic*. [online]. 1944. ISBN: 978-1-349-23984-9. Dostupné z: <https://academic.oup.com/ia/article-abstract/20/1/109/2707131>

NORRIS, Thomas Christopher. *Chicken, Beer, and Missiles: Chinese Retaliations against South Korea During the THAAD Security Crisis*. South Korea, Seoul, Gwanak-gu, Diplomová práce. Seoul National University. *S-Space SNU Open Repository* [online]. 2019. Dostupné z: <https://s-space.snu.ac.kr/handle/10371/150924?mode=full>

REEVE, W.D. *The Republic of Korea: A political and Economy Study*, Oxford University Press, 1963

Odborné články

ADDICOTT, D. The Rise and Fall of the Zaibatsu: Japan 's Industrial and Economic Modernization. *Global Tides*. č. 11-12, článek 5. Pepperdine. [online] 2017. Dostupné z: <https://digitalcommons.pepperdine.edu/globaltides/vol11/iss1/5/>

ALUMNI, Josh. Lotte at the Whim and Mercy of Chinese Nationalism. *Technology and Operation Management*. [online]. Listopad 15, 2017. Dostupné z: <https://digital.hbs.edu/platform-rctom/submission/lotte-at-the-whim-and-mercy-of-chinese-nationalism/#>

BARNETT, William, et al Hyundai Motor Company in China. *Graduate School of Stanford Business*. [online]. 2008. Dostupné z: <https://www.gsb.stanford.edu/faculty-research/case-studies/hyundai-motor-company-china>

BEAMER, Jennifer, SEYBOLT Peter J. Cultural Sociology of the Middle East, Asia, & Africa: An Encyclopedia. č. 3. Thousand Oaks, Calif: SAGE Publications. [online] 2012. Dostupné z: <https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/handle/10125/32822?mode=full>

CHOO, Jaewoo. South Korea's China policy. EAI Background Brief. č. 1534. [online]. Květen 28, 2020. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/10ZQJtqToSRQ4cxrbxrIP9z-Is7efWuVB/view?fbclid=IwAR2-HTKxeVwTi2vyIxBEDMtt_Dpmm-q7heNU2pZ-zWzM8Ak2pwkIFQHvpng

ENRIGHT, Michael. Samsung's contribution to China through FDI. *Hinrich Foundation*. [online]. Listopad 17, 2017. Dostupné z: <https://www.hinrichfoundation.com/media/s04iyovs/hinrich-foundation-fdi-in-china-samsung-case-study-9-5-17.pdf>

GARNAUT, Ross., et al. China's 40 Years of Reform and Development: 1978–2018. *ANU Press*. [online]. 2018. Dostupné z: <https://press-files.anu.edu.au/downloads/press/n4267/pdf/ch06.pdf>

HODGSON, Quentin E., et al. Fighting Shadows in the Dark: Understanding and Countering Coercion in Cyberspace. Santa Monica. CA: *RAND Corporation*. [online]. 2019. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2961.html

KIM, Catherine. The escalating trade war between South Korea and Japan, explained. *Vox*. [online]. Srpen 9, 2019. Dostupné z: <https://www.vox.com/world/2019/8/9/20758025/trade-war-south-korea-japan>

KIM, Eunmee, Korea's Evolving Business–Government Relationship. *Oxford Scholarshop online*. [online]. 2017. Dostupné z: <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780198796954.001.0001/acprof-9780198796954-chapter-6>

KIM, Jiyeon., et al. A Shrimp Between Two Whales? Koreans' View of the US-China Rivalry and THAAD. *Asan Institute for Policy Studies*. Issue Brief č. 5. [online]. Seoul: The Asan Institute for Policy Studies. Dostupné z: <http://www.jstor.com/stable/resrep08165>

KIM Kyungjoon., et al. Trade and Investment between China and South Korea: Toward a Long-Term Partnership. *THE JOURNAL OF THE KOREAN ECONOMY*. roč. 5, č. 1, *AKES*. [online] Jaro 2004. Dostupné z: <http://www.akes.or.kr/wp-content/uploads/2018/03/5-1-5.pdf>

LI, Yongmei. China and South Korea Diplomatic Relations — Present Status and Perspectives. *Modern Economics and Management Forum*. roč. 1, č. 1. *FSP*. [online] 2020. Dostupné z: <http://front-sci.com/journal/article?doi=10.32629/memf.v1i1.123>

LIU, T.H. Sino-South-Korean Relations Since 1983: Toward Normalization? *The Journal of East Asian Affairs*. Korea: Institute for National Security Strategy, zima/jaro 1991, roč. 5, č. 1. *JSTOR*. [online]. ISSN: 10101608 Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23254081>

MEICK, Ethan a Nargiza SALIDJANOVA. China's Response to U.S.-South Korean Missile Defense System Deployment and its Implications. *U.S.-China Economic and Security Review Commission* [online]. Červenec 2017. Dostupné z: https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/Report_China%27s%20Response%20to%20THAAD%20Deployment%20and%20its%20Implications.pdf

MURILLO, David, SUNG, Yun-dal. Understanding Korea capitalism: Chaebols and their corporate governance. ESADEgeo position paper 33, *ESADEgeo Center for Global Economy and Geopolitics*. [online] Zář 2013. Dostupné z: https://itemsweb.esade.edu/research/esadegeo/201309Chaebols_Murillo_Sung_EN.pdf

NOH, K.J. Is the THAAD Missile Crisis in South Korea Escalating? *Dissident Voice*. [online]. Květen 31, 2020. Dostupné z: <https://dissidentvoice.org/2020/05/is-the-thaad-missile-crisis-in-south-korea-escalating/>

Sadŭ pŕčchi kjŏlčŏng ihu hanpando čŏngse mit täŭng pangan [Situace na Korejském poloostrově a korespondující protiopatření po rozhodnutí o umístění THAAD].

Korean Institute for National Unification. [online]. Červenec 2016, str. 22. [cit. 2021-07-9]. Dostupné z: [주관 \(kinu.or.kr\)](http://kinu.or.kr)

SAVADA, Andrea M. a William SHAW. South Korea: A Country Study: The Government Role in Economic Development. [online]. 1990 [cit. 2021-06-13]. Dostupné z: <http://countrystudies.us/south-korea/47.htm>

SETH, Michael J., South Korea's Economic Development, 1948–1996. *Asian History*. [online]. Prosinec 2017. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190277727.013.271>

SETTLEMYER, Eileen. LOTTE CORRUPTION SCANDAL. *Prezi*. [online]. Listopad 2016. Dostupné z: <https://prezi.com/fynrodmfalv5/lotte-corruption-scandal/?frame=3e387303c8bbbe47ded6e08834ce93294c55176b>

SHUNSUKE, S. The Meiji Restoration: Roots of Modern Japan, ASIA 163. *A*. [online]. Březen 1999. Dostupné z: https://www.academia.edu/9905353/The_Meiji_Restoration_Roots_of_Modern_Japan_Shunsuke_Sumikawa_March_29_1999_ASIA_163_Professor_Wylie

SOHN, Ilson. Lotte to buy Vietnamese credit card co, shifting focus from China to Vietnam. *KITA Korea International Trade Association*. [online]. Září 9, 2017. [cit. 2021-07-23]. Dostupné z: <http://www.kita.org/global/ecoView.do?seq=19664&searchWrd=china&pageIndex=4>

THAAD on the Korean Peninsula. BACKGROUND. *Institute for Security & Development Policy*. [online]. Říjen, 2017. Dostupné z: <https://isdpr.eu/content/uploads/2016/11/THAAD-Backgrounder-ISDP-2.pdf>

United Nations. Security Council. 7638th Meeting. *United Nations*. [online]. Březen 2016. Dostupné z: https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.7638

United Nations. Security Council. Resolution 2270. Security Council. 7638th Meeting. *United Nations*. [online]. Březen 2016. Dostupné z: [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2270\(2016\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2270(2016))

UKEssays. LOTTE Confectionery: Strategy Evaluation. *UKEssays*. [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.ukessays.com/essays/business/lotte-confectionery-co-ltd.php?vref=1>.

YANAGIMACHI, Isao. Chaebol Reform and Corporate Governance in Korea. Policy and Governance Working Paper Series č.18. Keio University, Japan. *CAU*. [online]. Únor 2004. Dostupné z: <http://cau.ac.kr/~seronto/CHAEBOL%20REFORM.pdf>

YOU, Jongsung. Explaining Corruption in South Korea, Relative to Taiwan and the Philippines. *Semantic Scholar*. [online]. 2008. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Explaining-Corruption-in-South-Korea%2C-Relative-to-You/64d74e5da3ffa1d594a3ba88690f96945d45c1cd>

Online zdroje

About WTO. *The WTO*. [online]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm

CHASTAIN, Mary. China Using Hackers to Target U.S. Missile Defense in South Korea. *Legal Insurrection*. [online]. Duben 21, 2017. Dostupné z: <https://legalinsurrection.com/2017/04/china-using-hackers-to-target-u-s-missile-defense-in-south-korea/>

CHENG, Jonathan a CHIN Josh. China Hacked South Korea Over Missile Defense, U.S. Firm Says. *The Wall Street Journal*. [online]. Duben 21, 2017. Dostupné z: <https://www.wsj.com/articles/chinas-secret-weapon-in-south-korea-missile-fight-hackers-1492766403>

Jöksagwan: Lotte čegkwaesŏ kŭllobŏl kiopkkadži, 50 njŏn Lotte jŏksa. (Pohled na historii: Od Lotte Confectionery ke globálnímu podniku, 50letá historie Lotte). [online]. Dostupné z: <http://www.lotte.co.kr/about/history.do>

KIMBALL, Daryl G. a DAVENPORT Kelsey. A Fourth North Korean Nuclear Test: What It Means; What Must Be Done. *Arms Control Association*. [online]. Leden, 2016. Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/blog/2016-01-06/fourth-north-korean-nuclear-test-what-means-what-must-done>

LEE Hyosik, China suspends Lotte's chocolate plant. *TheKoreaTimes*. [online]. Březen 2017. Dostupné z: https://www.koreatimes.co.kr/www/tech/2021/05/693_225346.html?fa

Origin of LOTTE. [online]. Dostupné z: <https://www.lottehotel.com/global/en/about/lotte-hotel.html>

PARK, Sisoo. Ex-President Park sentenced to 24 years in prison. *TheKoreaTimes*. [online]. Duben 2018. [cit. 2021-06-23]. Dostupné z: https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2018/04/251_246856.html

RASCAGNERES, Paul a LEE Martin. Who Wasn't Responsible for Olympic Destroyer? *Talos*. [online]. Únor 26, 2018. Dostupné z: <https://blog.talosintelligence.com/2018/02/who-wasnt-responsible-for-olympic.html>

TAN, Kenneth. Chinese primary school students are being brainwashed into boycotting South Korean snacks. *Shanghaiist*. [online]. Květen 5, 2018. Dostupné z: http://shanghaiist.com/2017/03/13/chinese_children_boycott_lotte/

THAAD Theatre High Altitude Area Defense – Missile System. [online]. Dostupné z: <https://www.army-technology.com/projects/thaad/>

YOON, Jayoung. China bans imports of 19 Korean cosmetics. *Korea International Trade Association*. [online]. 2017. Dostupné z: <http://www.kita.org/global/ecoView.do?seq=18680&searchWrd=china&pageIndex=9>

Videa

China.org.cn. Chinese rappers say "No" to THAAD. *Youtube*. [online]. 3.5. 2017. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=9p0nQdvHOOo>

Shanghaiist. Chinese woman vandalizes Lotte supermarket in the name of 'patriotism'. *Youtube*. [online]. 14.3. 2017. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=GDuR5dDPRbw>

Přílohy

Čäböl	Univerzita
Samsöng	Univerzita Söngjungwan
Hjöndä	Ulsanská univerzita
Täu	Univerzita Adžu
Handžin	Letecká univerzita Hankuk hangong tähakkjo, Univerzita Inha
LG	Univerzita Čchönan Jonam
Tusan	Univerzita Čchungang
Tchongil	Univerzita Söngghwa
Tchärim	Univerzita Tchärim
Hanbo	Univerzita Jöngdong
Ssangjong	Univerzita Kungmin

Tabulka č. 1. Čäböly a partnerské univerzity

Zdroj: Oficiální webové stránky jednotlivých univerzit a korporací.

Uvedená tabulka znázorňuje propojenost některých čäböľů s konkrétními jihokorejskými univerzitami. Tyto čäböly buď univerzity v nějakém období vlastnily (jako tomu bylo v případě čäböľů Samsöng a Tusan), nebo se aktivně podílely a stále podílejí na jejich financování jako takovém a na financování různorodých výzkumných projektů.